

LETNIK 9
ŠTEVILKA 8

DELO, ŽIVLJENJE

SLAVNOSTNO GLASILO
TOVARNE ALPINA ŽIRI

2

0

DELO, ŽIVLJENJE

LETNIK 9

ŠTEVILKA 8

SLAVNOSTNO GLASILO TOVARNE
ALPINA ŽIRI

**misel
delo
čas
uspeh**

DELO, ŽIVLJENJE

LETKA 1

1970

REPUBLIKA SLOVENIJA

1970

Srednja let delavskega samoupravljanja

Uredniški odbor DELO, ŽIVLJENJE tovarne obutve Alpina Ziri, skuša ob jubilejnim praznovanju 20-letnice samoupravljanja zbrati in zapisati vsa tista dogajanja, ki so odločilno vplivala na razvoj samoupravljanja, podjetja in kraja kot celote. Vsebina jubilejne številke vsebuje tudi zgodovino delavskega gibanja v kraju, razvoj čevljarstva na slovenskem in v Žireh, težave in razvoj našega podjetja od ustanovitve do danes, družbenopolitično življenje v podjetju in kraju in več drugih prispevkov, ki dajejo celoto k utripu življenja v Žireh. Zbirka prispevkov nazorno prikazuje prehojeno pot in ima tudi zgodovinsko vrednost za kraj. Iz prispevkov posameznikov se lahko marsikaj naučimo. Videli bomo, koliko truda in samoodpovedovanj je bilo potrebno, da imamo danes veliko, svetlo in prostorno Alpino, ki ni znana samo na jugoslovanskem tržišču, ampak ima že svetovni sloves.

Ko praznujemo 20-letnico samoupravljanja, proslavljamo še eno delovno zmago. Ob izidu jubilejne številke našega glasila se bomo vselili v nove prostore proizvodne hale, katera daje boljše osnovne pogoje za delo, možnost nadaljnega zaposlovanja delavcev in povečanje proizvodnosti.

Ce nam je uspelo z zbranimi podatki prikazati naš kraj v luči nenehnega napredka in smo s tem prispevali vsaj majhen delež k zgodovini Žirov, smo z našim delom zadovoljni.

Zahvaljujemo se vsem, ki so kakorkoli pomagali, da je ta številka glasila lahko izšla.

Posebno se zahvaljujem tistim, ki so s svojim prizadevanjem preprečili pozabo tovrstnih zgodovinskih dogodkov v podjetju in kraju.

Odgovorni urednik
Ivan Capuder

Dvajset let delavskega samoupravljanja

Že v uvodu smo povedali, da slavimo v Alpini letos pomembno obletnico: 20 let delavskega samoupravljanja. Dokaj dolga pot dela, razvoja in uspehov je za nami in o tem nam bodo pripovedovali predsedniki delavskih svetov dvajsetih let, katerim prvim dajemo besedo:

MILOŠ MLINAR (1950—1952): V letošnjem letu mineva 20 let, ko smo prvič izvolili v tovarni delavski svet. Prvi delavski svet smo izvolili v naši tovarni še preden je izšel zakon o delavskem samoupravljanju v podjetjih. Prve volitve so bile 21. aprila 1950. Delavski svet je imel v svojem začetku še več ali manj posvetovalni značaj. Pot uveljavljanja delavskih svetov in drugih samoupravnih organov je bila dokaj težka. Prelomiti je bilo treba staro tradicijo, da delavec vidi le svoje delovno mesto in da izpolni svojo normo, o drugih dogajanjih v podjetju pa ni bil obvešččen, niti ni imel možnosti vplivati na pomembne odločitve. Kljub temu, da je bila tovarna nova, je bilo težko uveljavljati nove ideje in pravo vsebino samoupravljanja. Akt o izvolitvi prvega delavskega sveta pomeni odločilno prelomnico v delavskem gibanju in uresničitev ideje »Tovarne delavcem!«

Takrat se še nismo zavedali pomena teh volitev. Nismo mogli slutiti kakšen razvoj bo doživelo samoupravljanje, ki je dobilo leta 1950 le osnovno podobo.

Danes lahko ocenjujemo razvoj in rezultate, ki jih je prineslo delavsko samoupravljanje. Prvi delavski svet v tovarni je imel zelo majhna pooblastila, ker je bil takrat izvoljen delavski svet v okviru Višjega gospodarskega združenja in Direkcije usnjarske in čevljarke industrije v Sloveniji.

Prvi začetki delovanja delavskega sveta so bili v znamenju neizkušenosti, nepoznavanja problemov in nalog, o katerih je odločal delavski svet. Toda praksa je prinesla svoje. Delavski sveti so lahko odločali in sklepali o bistvenih vprašanih gospodarjenja v podjetju. To je prišlo do izraza posebno v obdobju, ko so Direkcije zgubile svojo vlogo in smo prešli na nov način gospodarjenja. Vsako podjetje je bilo namreč pred dejstvom, da ni več dirigirane proizvodnje in razdeljevanja proizvodov, pač pa smo vse močneje občutili delovanje svobodnega tržišča.

Lahko rečem, da za delovanje delavskega sveta v obdobju od 1950 do 1952. leta ni toliko pomemben uspeh pri upravljanju podjetja in odločilni posegi pri reševanju raznih problemov gospodarjenja, pač pa je važnejše dejstvo, da se je v tem času delavski svet organizacijsko razvijal in dobival nove oblike samoupravljanja. Najpomembnejše pa je to, da je kolektiv osvojil ideje delavskega samoupravljanja in dojel smisel in svoje pravice.

Med prve člane delavskega sveta je kolektiv 21. 4. 1950 izvolil 20 delavcev, ki so začetniki tistega samoupravljanja, o katerem danes govorimo s ponosom in zavestjo, da je doseglo nesluten razvoj.

V prvi delavski svet so bili izvoljeni:

1. Bogataj Blaž
2. Poljanšek Ivan
3. Pečelin Adolf
4. Likar Stanko
5. Kavčič Leander
6. Žakelj Jože
7. Kavčič Pavel
8. Kavčič Franc
9. Erznožnik Polde
10. Kopač Pavel
11. Govekar Julij
12. Naglič Ignac
13. Kavčič Jožefa
14. Poljanšek Milan
15. Šubic Slavka
16. Gregorač Alojz
17. Strlič Edvard
18. Filipič Alojz
19. Podobnik Pavel
20. Mlinar Miloš

Delo v delavskem svetu je bilo za našete člane kolektiva najtežje, ker je bilo potrebno iz neznanega poiskati nove poti v organizacijskem in vsebinskem razvoju.

Delavsko samoupravljanje, ki pomeni najpomembnejšo obliko udeleževanja in odločanja delovnega človeka v gospodarskem in družbenem dogajanju je dokaz, da je naš prvi delavski svet pravilno doumel smisel samoupravljanja in nakazal pravo razvojno smer.

Dosežen uspeh pa nam nalaga tudi dolžnost, da iščemo še naprej nove, sodobnejše poti v nadaljnjem razvoju samoupravnih odnosov. Vsak zastoj in zmanjšanje prizadevanja na tem področju pomeni nenadomestljivo škodo v poglobljanju samoupravljanja in negiranja tistih ciljev, ki jih je imel delavski svet v 20-letnem delu.

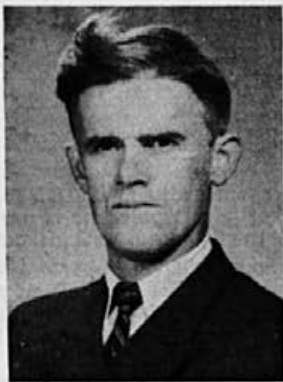

ALOJZ FILIPIČ (1953—1954): Leto 1952 je prineslo v naše gospodarstvo korenite spremembe. Nekako istočasno z zaključkom prve petletke so se začele razmere na tržišču

sproščati. Administrativno plansko gospodarstvo se je začelo polagoma ukinjati in s tem so prehajale tudi na organe upravljanja nove dolžnosti in pravice. Vendar v teh prvih letih delavsko upravljanje še zdaleč ni prišlo popolnoma do izraza. Delavci so sicer dobili v upravljanje proizvodna sredstva, o rezultatih dela in gospodarjenja z delovnimi sredstvi pa so odločali le v zelo majhni meri. Delitev ustvarjenega dohodka med družbo in podjetjem je bila že vnaprej določena s kopico predpisov. Tako so bile naložene organom upravljanja le velike dolžnosti; skrbeti za nenehen dvig storilnosti, izboljševanje proizvodnje, hiter razvoj in ustvaritev čimvečjega dohodka. Pravice pa so bile še precej omejene.

Za najvažnejša vprašanja, s katerimi se je takrat ukvarjal ter jih reševal delavski svet, smatram predvsem preusmeritev proizvodnje s težke na lahko obutev, razširitev asortimana in ustanavljanje lastnih prodajaln. S sklepom o preusmeritvi proizvodnje je bila načrtovana nova, povsem drugačna pot podjetja. Z ustanovitvijo lastne prodajne organizacije pa je bilo rešeno vprašanje prodaje izdelkov.

Težave in slabosti so bile zlasti v tem, da smo često izgubljali veliko časa z reševanjem drobnih stvari, o pomembnih in za podjetje zelo važnih odločitvah pa smo se le težje zedinili. To je bilo za takratne razmere tudi razumljivo, saj je bilo delavsko upravljanje šele na začetku svoje poti.

3. VINKO BAČNAR (1954—1956): Tiste čase je bilo delo po fazah dobro organizirano, vendar je bila v glavnem ročna proizvodnja in lahko rečem, da smo bili do tedaj še obrtniški proizvajalci.

Težnja po strojnem parku in lastnih prodajalnih je bila največja želja takratne uprave, upravnega odbora in delavskega sveta. Mislim, da je večini zaposlenih znano, kako je tovarna Triglav Tržič dobila s sklepom na eni izmed skupščinskih sej precej trgovskih poslovalnic od predvojnne tovarne Peko. Alpina pa je bila tedaj brez poslovalnic. Prodali pa smo preko polovice lastne proizvodnje v njihovih poslovalnicah. Treba je bilo odločitve, kako in kje do lastnih trgovin, vzeti na riziko še bojkot za nad polovico prodaje preko triglavske mreže in kako priti do sredstev.

Druga važna poteza pa je bila industrializacija podjetja, tj. priprava elaborata za rekonstrukcijo, kako doseči, da bo elaborat potrjen in kako priti do dolgoročnih posojil za investicije. Prizadevanja vseh pristojnih činiteljev pa so le uspela, in postali smo industrijsko podjetje.

Lansko leto, ko ste gradili železno konstrukcijo za novo veliko industrijsko halo, me je navdajalo veselje, ko je hrup kot v ladjedelnicah oznanjal napredek Alpine in tako tudi vseh Zirov.

Danes s ponosom lahko rečemo, da je bilo gospodarjenje v teku vseh 20. let delovanja delavskih svetov na dostojni višini.

4. HERON SUBIĆ (1957—1959, 1964—1966): Bil sem predsednik delavskega sveta v letih 1957—59 in 1964—66, tj. v času pred reformo in ob gospodarski reformi. V letih 1957—59 smo v našem podjetju začeli modernizirati proizvodnjo. V letu 1957 je bil tudi kongres delavskih svetov Jugoslavije v Beogradu, na katerem sem bil delegat. Že takrat je tov. Tito poudaril, da morajo delovni kolektivi pri svojem delovanju dobiti večjo samostojnost, ki pa naj temelji na večanju materialne baze s pomočjo tehničnega napredka, sodobnejšo organizacijo dela in čimboljšo kadrovsko strukturo podjetja, da bi lahko izkoriščali znanstvene dosežke.

Po tej poti gre tudi naš kolektiv, čeprav nekoliko prepočas, kajti reforma v letu 1965 je postavila zahtevo, da pridemo iz ekstenzivnega na intenzivno gospodarjenje, kar pa morajo omogočiti naši samoupravni organi v podjetju. Zato morajo organi samoupravljanja voditi politiko dobrega gospodarja.

5. LOJZE KOLENČ (1959—1964, 1968—1969): Ob dvajsetletnici delavskega samoupravljanja v našem kolektivu z zadovoljstvom ugotavljamo, da so samoupravni organi opravičili zaupanje, ki jim je bilo dano in uspešno vodili gospodarsko politiko podjetja.

Uspešnost samoupravljanja potrjujejo uspehi, ki smo jih dosegli v teh dvajsetih letih (mehanizacija, širjenje podjetja in trgovske mreže ter opremljenost podjetja). Vsa-kemu starejšemu članu kolektiva je to dobro poznano, ko se je bilo treba marsikdaj odreči večjim OD, da smo ustvarili to, kar imamo danes. Ko ne bi v toliki meri vlagali v podjetje, bi bili sedaj le majhen, nepomemben kolektiv brez nadaljnje perspektive.

Iz leta v leto so se postavljale pred delavske svete odgovornejše naloge, katere so delavski sveti uspešno reševali. Le včasih smo se preveč ustavljali ob manj pomembnih problemih in s tem zanemarili težje in važnejše naloge.

Vsi člani kolektiva pa se vedno bolj zavedamo, da je samo od dobrega in načrtnega gospodarjenja odvisen obstoj in nadaljnja rast podjetja. Zato je treba delavsko upravljanje še utrjevati in skrbeti za vedno bolj kvaliteten sestav organov samoupravljanja, ki bodo uživali zaupanje kolektiva.

IVAN GLUHODEDOV (1966—1967): V delavski svet sem bil izvoljen že večkrat, predsednik pa sem bil od 1966. do 1967. leta. V tem obdobju se je v podjetju marsikaj spremenilo.

Delavski svet je sprejel na svojih sejah vrsto splošnih samoupravnih aktov. Izdelali smo tudi nov statut podjetja, ki je še sedaj v veljavi. Izvršili smo valorizacijo osnovnih sredstev ter delno tudi reorganizacijo v posameznih strokovnih službah podjetja (razvoj itd.). Vse to je bilo nujno urediti za boljši razvoj, kakor tudi napredek podjetja.

7. PETER JEREB (1967—1968): Poleg tekočih problemov in nalog je delavski svet v mandatni dobi 1967—68 obravnaval in rešil še več važnih zadev.

Sprejel je prečiščeno besedilo pravilnika o medsebojnih delovnih razmerjih in spremenil pravilnik o delitvi sredstev za osebne dohodke. V tem času smo slavili 20-letnico obstoja podjetja, pri čemer je tudi sodeloval delavski svet.

Spremljali in obravnavali smo poslovanje podjetja ne samo finančno, temveč tudi tiste strani, ki pripeljejo do

končnega rezultata: to so razvoj, nabava, proizvodnja in prodaja. Večkrat smo skleпали tudi o investicijah.

Osebnost sem bil z delom in sodelovanjem članom delavskega sveta v glavnem zadovoljen, saj smo še kar složno rešili vse zastavljene naloge.

V bodoče pa priporočam vsem novoizvoljenim članom delavskega sveta, da nadaljujejo in krepijo samoupravno vodstvo v podjetju.

BOGOMIR COKAN (1969—1970): Najpomembnejše v času mojega predsednikovanja so bile naslednje zadeve:

Uveljavitev XV. ustavnega amandmaja in prizadevanja DS za spoštovanje zakonitosti in humanih socialističnih odnosov v kolektivu.

TONE OBLAK (1970): Leto 1950 je prelomnica našega socialističnega gospodarstva. S tem letom so doslej državna gospodarska podjetja uvedla upravljanje delovnih kolektivov, in sicer na temelju osnovnega zakona o samoupravljanju podjetij. Po današnjem pojmovanju je bilo to tako imenovano centralistično samoupravljanje, ker sta podjetje upravljala delavski svet in upravni odbor. V začetku razvoja so imeli delavski sveti bolj posvetovalni organ. Proizvodnja je bila dirigirana s strani Glavne direkcije usnjarske in čevljarke industrije. Nekaj let pozneje so pričeli opuščati tako imenovano centralistično upravljanje in v posameznih oddelkih so se pojavljali novi organi upravljanja, to so bili obratni delavski sveti. S tem se je začela doba decentralizacije samoupravljanja, čeprav v zakonu to ni bilo predvideno. Glede na razvoj samoupravljanja pomeni ta praksa v podjetju korak naprej, saj lahko zdaj poleg delavskega sveta in upravnega odbora podjetja, tudi drugi predstavniki organi delavcev neposredno vplivajo na ustrezne odločitve ali rešujejo določena vprašanja. To se nanaša na izpopolnjevanje mesečnih planov, povečanje produktivnosti

dela, ugotavljanje delovnih norm, prihranke materiala in urejevanje delovnih mest. Ta proces začetka decentralizacije je pravzaprav usklajevanje protislovij med zakonom, določenim organom upravljanja in težnjo samoupravljalvske prakse, da bi se upravljanje podjetja kar se da približalo neposrednim proizvajalcem.

Med tem časom se je podjetje širilo, ustanovila se je lastna mreža. V proizvodnji so pričeli s postopno mehanizacijo in prehodom na izdelavo lahke obutve, kar je terjalo nove prijeme v čevljarški tehnologiji. Vseh teh problemov ne bi mogli rešiti, če ne bi nadaljevali z razvojem samoupravljanja, tj., če ne bi uresničili v kolektivu takih odnosov, da bo čim večje število proizvajalcev bolj ali manj sodelovalo pri sprejemanju odločitev, in sicer ne zaradi shematičnega razporeda, ampak zaradi večje zainteresiranosti. Da smo dosegli tako stopnjo razvoja, so morali samoupravni organi ob sodelovanju celotnega kolektiva vložiti veliko truda in samoodpovedi. Velika so bila finančna vlaganja v nove stroje, tovarniške prostore in širitev prodajne mreže, da bi moglo iti podjetje v korak z ostalimi podjetji, ki so imela boljše pogoje kot naše.

V prejšnji fazi razvoja samoupravnih odnosov je bila potrebna popolnejša zakonska ureditev samoupravljanja v delovnih organizacijah. S tem je bila dana normativna podlaga za razvoj samoupravnih odnosov in zagotovljena enotnost samoupravnega sistema.

Pojavljati se je začelo tržno gospodarstvo, ki je zahtevalo, da je bilo podjetje bolj elastično in da se je bolj prilagajalo tržišču. Vrsta normativnih aktov, ki so bili medtem sprejeti, je določila široko področje samostojnega odločanja organov upravljanja podjetja.

V skladu z zakonom podjetij je bil 9. aprila 1964 sprejet I. statut podjetja kot osnovni samoupravni akt. Ta ni samo potrdil, ampak je z načelnimi odredbami odprl obratno podjetja še širše možnosti in jim s tem omogočil, da sami odločijo vrste in oblike svojih organov upravljanja.

Z razvojem socialističnih družbenoekonomskih odnosov, s krepitvijo materialne osnove in z uveljavljanjem vloge delovnega človeka pri odločanju o temeljnih pogojih o delitvi dohodka in s širšim razvojem samoupravne integracije, je postalo zakonsko predpisovanje enotne organizacije samoupravljanja stvar, ki je ostala za nami, ker ni omogočala delovnim ljudem, da bi si samostojno določali organizacijo samoupravljanja, ki bo najbolj ustrezala konkretnim razmeram in hitrejšemu razvoju samoupravnih odnosov.

Ravno v sedanjem času pripravljamo nov statut, kateremu je dal smernice XV. ustavni amandma. Namen XV. ustavnega amandmaja je v tem, da delovni ljudje samostojno določajo organizacijo in samostojno urejajo notranje odnose v delovnih organizacijah, da bi bila tudi s tem zagotovljena krepitev njihovih samoupravnih pravic in odgovornosti v združenem delu ter njihovo neposredno odločanje o temeljnih pogojih. Vsestransko in pravočasno obveščanje delovnih ljudi o vseh vprašanih delovanja delovne organizacije, zlasti pa v pridobivanju in delitvi dohodka, je prvi pogoj za uresničevanje njihovih pravic in dolžnosti. Za nadaljnjo krepitev samoupravljanja je najpomembnejše, da je delavski svet samostojen in močan, to pa pomeni, da ima lasten mehanizem, ki mu zagotavlja strokovno upravljanje svoje funkcije. Da bi delavski svet lahko opravljal družbeno vlogo v podjetju, ki mu je dana z ustavo, mora imeti tak položaj, da so mu vsi organi upravljanja in vodenja odgovorni za rezultat svojega dela in da je on odgovoren pred delovnim kolektivom za celotno poslovanje in za njene rezultate.

Če pogledamo nazaj, vidimo, da se celotni samoupravni sistem stalno izpopolnjuje z razvojem celotne družbe in da smo v teh 20. letih ogromno napredovali. Predvsem mora biti cilj samoupravljanja, da bi se še v bodoče v čim hitrejšem tempu razvijalo naše podjetje, kar je želja vseh članov našega kolektiva. Važna pri tem je usklajenost notranjih odnosov v kolektivu.

Naša zgodovina pa pravi

IZ ZGODOVINE RAZVOJA ČEVLJARSKE INDUSTRIJE V SLOVENIJI

Ob jubilejni številki našega glasila smo se odločili, da napišemo nekaj besed o razvoju čevljarstva industrije v Sloveniji. Vire za spodnje podatke sem črpal iz Kataloga I. jugoslovanske razstave usnja v Ljubljani iz leta 1955. Zbral jih je tudi Žirovcem poznani čevljarstvo-usnjarski strokovnjak Jelko Rant.

Na ozemlju Slovenije so bili položeni temelji proizvodnje čevljev na industrijski način že v začetku tega stoletja. Takrat je pokojni Peter Kozina pričel v Trzinu z organizacijo serijske izdelave obutve.

Gorenjski čevljarški okraj je takrat zajemal številne majhne obrtne delavnice na vsem ozemlju med kraji Smlednik, Kamnik, Trzin, Jesenice, Bohinjska Bistrica in Ziri. Te majhne delavnice so že takrat dobavljale tedensko ali v večjem časovnem obdobju svoje proizvode prodajalnam v mestu, predvsem v Ljubljano in Zagreb. Nekateri obrtniki so po svoje izdelane čevlje vozili po sejnih. Peter Kozina je gotovo izbral Trzin zato, ker je tam čevljarstvo obrt zelo cvetelo. Svojo obrt je razvil iz začetnega prekupčevanja do nakupov na veliko. Prav kmalu je pričel z nakupovanjem usnja in zaposlil manjše delavnice, kjer so iz njegovega usnja po njegovih navodilih izdelovali čevlje. Posel se je tako razvijal, da je kmalu pričel misliti na industrijsko proizvodnjo čevljev.

Leta 1910 je pričel graditi tovarno, ki je bila naslednje leto dograjena. Med prvo svetovno vojno je velika potreba po vojaških čevljih silila tudi manjše obrate na povečanje in razširitev svojih zmogljivosti. Kmalu po koncu prve svetovne vojne ima Slovenija že dokaj dobro razvito industrijo čevljev. Peter Kozina je dal svoji tovarni ime Peko. Tovarna Peko je zelo naglo pričela osvajati jugoslovanski trg in kmalu je zaslovela po solidni in kvalitetni strojni izdelavi čevljev. Peko je pred drugo svetovno vojno izdelal dnevno 750 parov čevljev, katere je prodajal v 80 lastnih prodajalnah.

Tudi Žirovcem smo bili že takrat dobro znani širom po državi po svojih športnih, delavskih, planinskih in ostalih čevljih. Pionirsko delo v proizvodnji čevljev v Žireh so opravili obrati: Čevljarstvo zadruga, Čizmarska zadruga, Sora, Gantar in Zajc. Zelo poznan proizvod žirovskih čevljarjev so bili tudi škornji za oficirje.

V Kranju sta obratovali tovarni Jadran, Štefe in Prešeren. Tudi po vaseh med Kranjem in Trzinom so rasle obrtne delavnice, ki so že prehajale po svoji strojni opremi v malo industrijo (Gradišar, Perko, Škrjanec). V Trzinu so se razvili manjši industrijski obrati: Anton Ješe, Ignac Ješe, Alojz Štefe, Dobrin in Grasmajer. Večjo tovarno je ustanovil tudi Janez Razboršek, ki se je imenovala Jara. V Ljubljani se je razvil obrat Krisper v Šiški, ki je imel popolnoma mehanizirano tovarno.

Pojav češkega podjetja Batá, ki je ustanovilo leta 1931 velik industrijski obrat v Borovem, je izzval pri slovenskih proizvajalcih močan odpor. Vendar slovenska industrija čevljev ni bila s tem uničena. Pozitivna posledica nastopa podjetja Batá na jugoslovanskem trgu obutve je bilo znižanje cen obutvi.

V zadnjem desetletju pred drugo svetovno vojno je industrija čevljev v Sloveniji bila že na lepi višini. Vsi ti večji ali manjši obrati so izdelali letno nad 1.600.000 parov obutve. Pri tem niso všteti manjši mojstri. Pojav tuje močne čevljarstva industrije je silila slovenske proizvajalce, da so pričeli misliti na nove stroje in mehanizacijo in izdelovanje večjih serij, kar jim je omogočilo znižanje cen.

Pričela se je druga svetovna vojna in okupacija naše države. Vsi obrati so morali delati pod nadzorstvom in upravo okupatorjevih državnih komisarijev.

Po osvoboditvi so pričeli vsi obrati delati s polno paro, ker je bila potreba po obutvi velika. Planirana proizvodnja je nujno narekovala koncentracijo izdelave posameznih vrst čevljev po posameznih obratih. Ustanovili so Glavno direkcijo usnjarsko-čevljarstva industrije, ki je koncentracijo posameznih izdelav opravila tako, da so posamezni obrati pričeli izdelovati one vrste izdelave, za katere so imeli najboljše pogoje. Peko je izdeloval vse vrste šivanih čevljev. Žirovcem smo delali specialne smučarske čevlje in vojaško ter delavsko obutve, Industrija obutve Ljubljana zbite in spačene čevlje, Tovarna čevljev Kranj pa lažje delavske čevlje. Vse ostale obrate in obrtnike (zadružne in privatne) pa je direkcija povezala v podjetje Obutev Kranj. To podjetje je mnogo pripomoglo, da smo lahko v prvih letih po osvoboditvi zadostili nujnim potrebam prebivalstva.

Kmalu po osvoboditvi so pričeli misliti tudi na nadaljnji razvoj čevljarstva industrije v Sloveniji.

Leta 1947 so pričeli s pomočjo republiških organov graditi našo glavno tovarniško stavbo. Stavbo so naredili v zelo kratkem času, saj so se manjši razdrobljeni obrati preselili že v avgustu in deloma septembra 1948. v novo tovarno. Takrat so bili položeni prvi temeljni kamni za industrijsko proizvodnjo čevljev v Žireh, čeprav smo se odločili za prvi prehod iz ročnega na strojni industrijski način 1. 2. 1960. leta.

Istega leta so pričeli tudi prva gradbena dela za obrat Planiko Kranj. Planika je vključila v svoj obrat delovno silo in strojni park naslednjih obratov: Industrija obutve Ljubljana, Tovarna čevljev Kranj in manjša podjetja bivše organizacije »Obutev« Kranj. Predvideno je bilo, da bo novi obrat na desnem bregu Save opremljen moderno s stroji Batá iz Zlina v ČSSR. Vsi stroji so bili že skoraj prevzeti v Zlinu. Planika Kranj pa je dobila samo stroje za šivalnico, stroji za ostale oddelke pa so ostali v Zlinu, ker so izvedli gospodarsko blokado Jugoslavije zaradi resolucije informbiroja. Zato so pričeli v novi in vzorno urejeni stavbi s proizvodnjo leta 1953.

Po vojni so osnovali tudi Tovarno čevljev Maribor, ki se je kasneje preimenovala v »Lilet«. Ta tovarna je podedovala svojo prvo opremo iz dveh obratov: Karo in Blatnik. Pozneje je zgradila nove prostore, specializirala pa se je za galanterijsko obutve.

V metropoli Dolenjske so osnovali 1946. leta Industrijo obutve Novo mesto. Tovarna ima preurejene prostore v centru mesta. Proizvaja razne vrste obutve za široko potrošnjo.

Tudi v Mirnu pri Gorici so bili čevljarji poznani že pred prvo svetovno vojno. Po prvi svetovni vojni so nekako vegetirali pod Italijo, so pa zelo napredovali, kar zadeva modele. Po osvoboditvi so združili svoje sile in ustanovili tovarno Jadran ter pričeli v preurejenih prostorih bivše usnjarne serijsko izdelovati čevlje. Zasloveli so zlasti po solidnih moških čevljih. Na Primorskem je tudi manjša tovarna čevljev Jelen Tolmin, ki izdeluje delovne športne čevlje tipa Ziri.

Danes se vse slovenske tovarne skušajo čimbolj mehanizirati in prilagoditi svoje proizvode modi in kvaliteti na svetovnem trgu. Vzgajajo nov kader, ki je kos industrijski proizvodnji čevljev in novim tehnološkim postopkom in tehnologiji, ki se nagle spreminja.

Če bo slovenska industrija obutve osvajala vse pridobitve znanosti na področju proizvodnje čevljev in se vključevala v mednarodno delitev dela in sprejemala nove metode, bo v bodoče doživela prav gotovo še hitrejši razvoj.

Pivk Vladimir

NEKAJ SPOMINOV IZ RAZVOJA DELAVSKEGA GIBANJA V ŽIREH

Prve organizacije so se osnovale že leta 1921, vendar so kmalu prenehale z delom, ker takrat še ni bilo prave osnove za njihov razvoj, ker je bilo delavstvo največ pri malih mojstrih, kateri so zaposlovali po dva do pet pomočnikov in po nekaj vajencev. Mojstrov je bilo takrat okrog 60. Tudi zasluži so bili za takratne razmere še kar zadovoljivi. Delavsko gibanje se je razmahnilo že leta 1923. Takrat je bil na Dobračevi pri Županu sestanek, katerega so se udeležili skoraj vsi pomočniki in nekaj vajencev. Zahteve delavstva so bile minimalne, tako da so mojstri lahko ugodili zahtevam svojih pomočnikov. Takrat so bile razmere za prodajo žirovskih čevljev zelo ugodne; največ so izdelovali težko obutev za rudnike, gozdne delavce in druge (največ za Bosno). V letih, ko je nastala svetovna gospodarska kriza, leta ni prizanesla tudi naši panogi; delali so največ v jeseni, ponavadi od septembra do božiča, nato pa je napočila mrtva sezona. Mnogo delavcev je bilo brez dela in zaslužka. Delno so jim pomagali z javnimi deli (gradnje hudournikov), vendar so bili zasluži nizki (od 1,50 din do 2 din na uro). To so izkoristili tudi nekateri mojstri. Tako smo se morali zadovoljiti s tistim, kar so sami sklenili. To stanje je trajalo nekako do l. 1935. Takrat se je delavstvo strnilo v strokovne organizacije. Vendar je bilo tudi neenotno, saj je bilo razdeljeno na dve organizaciji JSZ (Jugoslovanska strokovna zveza) in NSZ (Narodna strokovna zveza). Potekala so pogajanja, ki pa niso prinesla večjih uspehov. Takrat je delavstvo poseglo po skrajnih sredstvih. Organiziralo je stavko pod vodstvom zgoraj

omenjenih organizacij. Posredovala je tudi oblast — okrajno načelstvo iz Logatca. Tudi takrat se je pokazalo, kako škoduje neenotnost. Doseženi so bili zelo majhni uspehi.

Leta 1937 je delavstvo pripravilo drugo stavko. Po 9-dnevni stavki je bila sklenjena kolektivna pogodba. Dosegli so zvišanje plač za 10—15 %. Delovni čas se je skrajšal na 10 ur, v skrajnem slučaju na 12 ur s 50 % poviškom. Izvolili smo tudi obratne zaupnike, katerih naloga je bila skrbeti za striktno izvajanje kolektivne pogodbe.

Organizacije so se utrdile in vsi delavci so bili vključeni v svojih organizacijah.

Delavski zaupniki so urejevali posamezne primere sporov. Imeli smo tudi redne sestanke in kulturne ter zabavne prireditve. Navezali smo stike tudi z organizacijami iz Škofje Loke, Tržiča in drugih krajev.

Vsako leto smo se sestali na Sv. Joštu nad Kranjem.

Pripomniti moram, da je bilo od leta 1937 do začetka druge svetovne vojne zadosti dela. Delavci so osnovali svoje združene organizacije oziroma delavnice.

Takih združenj je bilo 5. Največje pa je bilo podjetje »Gantar«, katero je zaposlovalo tik pred vojno preko 100 delavcev.

To bi bil v kratkem razvoj delavskega gibanja in pregled dosežkov njegovih uspehov in neuspehov.

Vse to je prekinila druga svetovna vojna. Po končani vojni pa se je delavstvo združilo v skupno združeno organizacijo in zatem v tovarno čevljev »Alpina«.

Pavel Kopač

Žiri okoli leta 1922

PRELOM

Ozrmo se za četrto stoletja v preteklost, ko smo čevljarji v Zireh stopili v novo obdobje!

Strahote druge svetovne vojne so za nami. Ljudje se vračajo iz pregnanstva in koncentracijskih taborišč. Partizani in delavci se zbirajo na posvetovanja.

Prvo nedeljo v juniju je bilo v Bahačevem salonu zborovanje delavcev in obrtnikov, na katerem je govoril major Roman. Pozival je navzoče, naj začnejo z obnovo in naj vzamejo oblast v svoje roke; še posebej je pozival čevljarje, naj začnejo takoj z delom in naj se združijo v močne gospodarske enote. Poudaril je, da je na razpolago dovolj usnja, težave pa bodo s tehničnimi materiali in s stroji. Naslednje jutro me je Nace Naglič povabil, naj pridem popoldan v Soro na sestanek, kjer bi ustanovili novo partizansko čevlarsko zadrugo. Obljubil sem, da pridem in pristavil, da bom na sestanku predlagal združitev vseh zadrug in obrtnikov, malih in velikih, v eno zadrugo. Naglič me je gledal, naposled pa je dejal: »To ne bi bilo napak,« samo, ta veliki se bodo upirali.

Popoldan se je zbralo v Sori kakih 50 do 60 delavcev in obrtnikov. Do ustanavljanja zadruga ni prišlo, ker je Naglič pojasnil, da se je situacija spremenila in dal besedo meni, da stvar pojasnim. Navzočim sem povedal, da bomo uspešni le, če se združimo v eno podjetje. Navedel sem podrobnosti, iz česa in kako bi organizirali. Poleg tega sem še povedal, da imam za sredo najavljen sestanek z glavnimi podjetji, katera so že pred vojno prehajala iz obrtniške v polindustrijsko proizvodnjo, katerim bom predlagal tudi omenjeno združitev. Nato smo izvolili zastopnike, da bi na sestanku glavnih podjetij zastopali delavce in male obrtnike. Za vodjo te delegacije je bil izvoljen Nace Naglič, nato pa Avgust Bogataj, Janez Žakelj in Jakob Tavčar. Isti večer smo imeli sejo člani Postolarske zadruga, kjer sem tudi tu podal predlog za združitev. Vsi člani so predlog odobraval in obljubili, da bodo akcijo podpirali.

Tekel nam je pot

Kot sem že prej omenil, sem za sredo sklical vsa glavna podjetja na sestanek. Naj na kratko pojasnim ta korak! Malo pred koncem vojne sem bil kot aktivist dodeljen okrajni gospodarski skupini. Prva naloga mi je bila, kako dvigniti čevljarstvo v Zireh, katero je vojna popolnoma uničila. 2. junija sem dobil pismo iz okrajnega odbora OF Škofja Loka, da morajo čevljarji v Zireh takoj začeti z delom in da sem zato osebno odgovoren. Za uspešen začetek in nadaljnji razvoj sem menil, da je nujno združiti vse čevljarje in tako smo se sestali v sredo 8. junija v gostilni Goštiša z zastopniki Čevlarske gospodarske zadruga, Postolarske zadruga, Čižmarske zadruga, Delniška družba Sora in zasebnikom Antonom Gantarjem iz Nove vasi in Ivanom Zajcem iz Stare vasi.

Navedena podjetja so se novembra 1943. v sili vojnih razmer združila in z nekaj delavci začela delati v Kranju pod firmo: Kreisarbeitsgemeinschaft der Sairach Schuhmacher Krainburg — Sawestrasse. To podjetje je po končani vojni prenehalo obstajati. Ker okrajni odbor Kranj ni izdal dovoljenja za prenos imovine, smo s tov. Francem Mlinarjem in Jernejem Peterneljem šli v Ljubljano ter pri ministrstvu za industrijo in rudarstvo Slovenije izposlovali dovoljenje in nato prepeljali imetje tega podjetja iz Kranja v Ziri.

Kot rečeno, začel sem sestanek, pozdravil zastopnike in lastnike podjetij ter pojasnil, da sestanek sklicujem po službeni dolžnosti. Ker so delavci že tretji teden brez redne zaposlitve na eni strani, na drugi pa prebivalstvo brez opbtve, mislim, da je treba takoj popraviti in obnoviti delavnice ter začeti z obratovanjem. Preden bi začeli, je dobro, da pomislimo in postavimo stvar na nove temelje v duhu novega časa. Predlagal sem združitev vseh podjetij, delavcev in obrtnikov v eno samo podjetje. Navedel sem glavne značilnosti, iz česa in kako naj bi bilo to podjetje organizirano. Poudaril sem še, da bi tako najhitreje prebrodili težave, katere je prizadejala vojna in se gospodarsko dvignili. Ko sem končal, se je takoj oglasil zastopnik d. d. Sora. Pridružil se je mojemu izvajanju in podprl akcijo za združitev ter dejal, da bomo tako najhitreje uspeli in koristili kraju. Za njim se je oglasil zastopnik Postolarske zadruga; tudi ta je odobral združitev in pravilnost tega koraka. Ker o tej zadevi ni bilo več diskusije, se je začel pogovor, kako bi začeli z delom. Dogovorili smo se, da se takoj prične z pripravami in da se za začetek vzame le manjše število delavcev. Ko so glavne stvari bile dogovorjene, so v sobo stopili zastopniki delavcev in malih obrtnikov, posedli so okrog mize in vodja delegacije je takoj vprašal, kaj smo se dogovorili. Zastopnik Čižmarske zadruga jim je pojasnil, da pričnemo v ponedeljek z delom in pristavil: »Če hočete, lahko pridete na delo.« Vodja delegacije pa je vprašal: »Drugega nič?« »Ja-aa, nič,« se je glasil odgovor. Zastopniki delavcev in malih obrtnikov so se dvignili in demonstrativno odšli. V sobi je nastal mučen molk; čez nekaj trenutkov pa se eden od ostalih zastopnikov dvigne in reče: »V glavnem je dogovorjeno, v ponedeljek pridemo in začnemo z delom.« Za njim so začeli vstajati in se pripravljati, da odidejo še ostali. Spoznal sem, da gre akcija za združitev po vodi, ako takoj nekaj ne ukrenem. Vstal sem, stopil pred njih in dejal: »Še malo počakajte, rad bi vam še nekaj povedal!« Može so posedli nazaj. Ker sem bil najmlajši med njimi, sem se najprej opravičil: »Ne mislite, da vas hočem učiti!« sem dejal, »le spomniti vas hočem na stvari, ki jih pozabljate in opozoriti na stvari, ki jih podcenjujete. Ali se spominjate napetih odnosov zadnjih deset let pred vojno med delavci in delodajalci? Ali se spominjate medsebojne konkurence, mnogokrat nekoristne in neljalne? Ali se spominjate, da ste se zmeraj sproti združevali, ako ste hoteli prevzeti kako večje naročilo? Nobeno podjetje ni bilo sposobno samo sprejeti večjega državnega naročila.« Našel sem še več argumentov, navajam pa samo te, ki se jih še danes dobro spominjam.

»Nekateri podcenjujejo novo oblast, ki je še mlada in mislijo, da bo to trajalo kak mesec dni, potem pa bo šlo zopet vse po starem. Nova oblast se bo iz dneva v dan utrjevala in prinašala nove in globoke gospodarske spremembe, zato ne oklevajmo, združimo se v močno gospodarsko podjetje. Tako bomo postali gospodarsko sposobni, koristili bomo kraju, zadovoljili delavstvo in njihove družine, pozneje pa bomo tudi konkurenčno uspešni.« Ko sem končal, sta se ponovno oglasila zastopnika d. d. Sora in Postolarske zadruga. Oba sta z vso odločnostjo zagovarjala združitev, dokazovala prednost tega koraka, prepričevala in pozivala ostale zastopnike, naj premislijo in naj se odločijo za združitev. Ker se ni nihče več prigljal k besedi, sem predlagal, da bi se ponovno sestali čez dva dni z zastop-

niki delavcev in malih obrtnikov. Vsi navzoči so soglašali s predlogom in s tem se je sestanek zaključil.

Dva dni pozneje smo se zopet sestali vsi zastopniki in lastniki prejšnjih podjetij ter zastopniki delavcev in malih obrtnikov. Po pozdravu in uvodnih formalnostih sem na kratko pojasnil pomen sestanka ter podal predlog o združitvi vseh čevljarjev v eno podjetje. Predlagal sem, da ustanovimo podjetje na združni podlagi, kjer bi bili vsi delavci in uslužbenci enakopravni. Navedel sem glavne značilnosti bodoče zadruga. Ker ni bilo nobenih ugovorov niti pripomb, je bil podan predlog, da ustanovimo pripravljalni odbor, ki naj takoj prične z delom in naj pripravi vse po-

Trdi so bili kot raki

trebno za ustanovni občni zbor in pravilo podjetja. S tem predlogom so se navzoči strinjali. Izvolili smo zapisnikarja in delo se je začelo zelo lepo razvijati.

Ker je bil pripravljalni odbor izvoljen, smo določili, še naziv podjetja. Bilo je več predlogov, odločili pa smo se, da se podjetje imenuje Čevljarna Žiri z. z. o. j. (Zadruga z omejenim jamstvom). Dogovorjeno je bilo, da se v ponedeljek začne delo in določili so ljudi za opravljanje glavnih poslov.

Na tem sestanku, katerega zapisnik nosi datum 10. junija 1945, je bil izvršen prelom z starim in začetek novega obdobja za Žirovske čevljarje. Enakopravno smo reševali za delovno mizo življenjske probleme novega podjetja delavci, združniki in zasebniki.

30. 7. 1945 je bil ustanovni občni zbor ob navzočnosti 84 vpisanih članov ter s tem dal novo ustanovljenemu podjetju uradno in pravno podlago. V upravni odbor so bili izvoljeni: Vinko Govekar, Nace Naglič, Franc Mlinar, Mirko Kosmač, Gustelj Bogataj, Lovro Kavčič, Jakob Strlič, Jože Maček in Rudolf Kristan.

Za namestnike upravnega odbora so bili izvoljeni: Janez Zakelj, Pavel Kavčič in Matej Ivanov.

V nadzorni odbor so bili izvoljeni: Ivan Zajc, Leander Mlinar, Matevž Strlič, za namestnike pa Jakob Tavčar, Štefan Albreht in Franc Poljanšek.

Vodstvo podjetja se je znašlo pred velikimi in težavnimi nalogami.

Novoizvoljeni upravni odbor, nekoliko spremenjen od pripravljalnega odbora, je stal pred velikimi in odgovornimi nalogami. Kako sprejeti in zaposliti delavce ki so se vračali z bojišč in iz pregnanstva na svoje domove, je bila naša največja skrb. Čeprav so nekateri bili ob vrnitvi zelo izčrpani, so se veselili svobode in z zaupanjem gledali na novi nastajajoči družbeni red. Želeli so samo v miru živeti in delati. Mnogo se jih ni vrnilo, predvsem mladih, kar smo občutno pogrešali, vendar smo se lotili dela in obnove z vsu vnmemo.

Kot predsednik novo ustanovljene zadruga sem poleg upravnih poslov prevzel še nabavo in prodajo ter skrb za finance. Tov. Nace Naglič je prevzel tehnično in obratovno vodstvo, tov. Franc Mlinar pa vso odgovornost za pisar-

niško službo in knjigovodstvo. Znašel se je pred težko nalogo. Prva mu je bila v pomoč Silva Kopčavar z ekonomsko izobrazbo, za obračun mezd pa Pavel Kavčič. Mesec dni kasneje je prevzel knjigovodstvo Janez Oblak, ki se je vrnil iz pregnanstva, iz vojske pa se je vrnil Julij Govekar in prevzel mezdni oddelek. S tem so bile pisarniške službe začasno urejene.

Obratovodja Naglič se je boril s težkimi problemi. Najprej je bilo treba urediti in popraviti delavnice, izvesti tehnične priprave in organizacijo dela. V najem smo vzeli štiri največje delavnice v Stari vasi. Zasebniki, predvsem pa združniki, so nam proti odškodnini posodili stroje in inventar, kar smo še pred koncem istega leta od njih kupili in izplačali. Prostori za pripravo gornjih delov, sekalnica in skladišče so bili nameščeni v bivši postolarski zadrugi, montažna dela pa so potekala v ostalih delavnicah. Delovodje so bili tovariši Gustelj Bogataj, Rudolf Kristan, Maks Tušar, Anton Mlinar, Jernej Petrnaj, pozneje pa Franc Kavčič in Pavel Zajc. Pripravljeni material so razvažali z ročnim vozičkom po posameznih obratih. Pozneje, ko se je število zaposlenih večalo in smo odpirali nove obrate, je pripravljalni material razvažal z malim konjičem Anton Poljanšek.

Da je bila združitev vseh čevljarjev upravičena, se je kmalu pokazalo v praksi. Že v nekaj mesecih smo izdelali več tisoč parov vojaške in delavske obutve. S prodajo izdelkov ni bilo težav, z nabavo surovin in pomožnega materiala pa so bile velike težave, ker je bilo blago racionizirano, tako da si moral imeti poleg denarja še nakazilo od glavne direkcije za usnjarstvo. Pogosto se je dogajalo, da niti z nakazilom in denarjem nisi mogel nabaviti materiala, še mnogo težje je bilo za strojne dele, nabava novih strojev pa sploh ni bila mogoča. Posebne težave smo imeli s prevozom, ker v kraju nekaj let po vojni nismo imeli nobenega prevoznega sredstva, razen konjske vprege in enkrat dnevno avtobus.

Podjetje se je naglo razvijalo, članske vloge 2500 din so bile daleč preniske, da bi mogli normalno obratovati. Kljub temu, da so nekateri člani — bivši zasebniki in združniki — vpisali večja ali manjša posojila v naturi, je bilo podjetje iz dneva v dan v večji denarni stiski. Trkali smo na vrata vseh denarnih zavodov v Ljubljani za posojila, ki pa so nam ga stalno odklanjali. Ker nismo odnehali, nam je denarni zavod Slovenije le odstopil kredit 300.000 din s pogojem, da vrnemo v treh mesecih, podpisemo zastavno listino in menico. Mislil sem, da je s tem kriza že rešena. Ko sem predložil menico v podpis članom odbora na seji, katero smo v ta namen sklicali, so podpis nekateri člani odločno odklonili. Po daljšem prepričevanju, da imamo za znesek primerno kritje, še vedno nihče ni pristal na podpis. Ta trenutek se mi je zdel dramatičen in bi bil lahko usoden za obstoj podjetja. Zato sem odločno dejal vsem odbornikom, ki so bili pripravljani, da odidejo: »Če nimate zaupanja v samega sebe, razpustimo zadrugo, raje danes kakor jutri!« Iz skupine je nato stopil k pisalni mizi Matevž Strlič, vzela menico v roke, nato pa nekako svečano izjavil: »Jaz jo bom podpisal, več kot pod sekvestor ne morem priti.« Nato jo je podpisal, podpisal pa je tudi garancijsko listino. S tem se je zavezal, da jamči s svojim premoženjem, da bo izposojeni denar vrnil. Za njim so razen treh članov, ki so že prej zapustili sejo, podpisali še ostali odborniki. Denar smo po predložitvi podpisane menice takoj prejeli in poslovanje je teklo bolj normalno. V določenem roku smo banki vrnili izposojeni znesek, s tem smo si pridobili zaupanje. Pri banki smo imeli tekoči račun, iz katerega je bilo razvidno naše poslovanje in tako nam je denarni zavod Slovenije dovolil v slučaju potrebe 500.000 din kredita brez jamstva oz. brez podpisovanja menic. Finančno vprašanje pa ni bilo povsem rešeno, ker smo stalno sprejemali nove člane. Potreba po obratnih sredstvih je bila čedalje večja. V glavnem nas je reševalo to, ker smo izdelovali samo štiri vrste obutve in smo skromna obratna sredstva hitro obračali. Da ne bi kdo mislil, da nismo bili sposobni izdelati drugega kot vojaško in delavsko obutev, naj povem, da smo imeli dovolj visokokvalificiranih delavcev, ki so bili sposobni izdelati najzahtevnejšo luksuzno in športno obutev, kar potrjuje dejstvo, da smo vsako leto izdelali več

posle in mi izkazovali zaupanje, kar mi je dajalo moralno moč za premagovanje vseh ovir.

V novi situaciji ni bilo več upravnega in nadzornega odbora, zato sem na podlagi zakonitih predpisov izbral tričlanski strokovni svet, v katerem so bili: Franc Mlinar, Janez Oblak in Nace Naglič. V ta organ sem po potrebi vabil še druge strokovne osebe. Svet je imel le posvetovalno vlogo. Odgovoren in podrejen sem bil ministrstvu za industrijo in rudarstvo in glavni direkciji za usnjarstvo, ki je bila operativni organ.

Sredi februarja sem dobil iz glavne direkcije za usnjarstvo vabilo, da se obvezno udeležimo seminarja začasni poslovodja, računovodja in komercialni vodja. Na seminarju so bila predavanja in posvetovanja gospodarskega značaja in predavanja o vodenju podjetja. Ob zaključku je bilo objavljeno: »Kdor se poteguje v l. 1947 za investicije, naj se zgleda v pisarni glavne direkcije ob 22. uri!« Nekaj minut pred 22. uro sem že bil na direkciji. Kmalu zatem je prišel glavni ing. Pavel Kalin in na kratko povedal: »Kdor želi letos graditi, naj do ponedeljka prinese idejni načrt in proračun!« Navzoč je bil samo še en tovariš iz Šmartnega. Hitro sem premislil. Imel sem samo štiri dni časa, zato sem tov. Kalina prosil, če bi mi iz direkcije dali strokovnjaka za čevljarska vprašanja, da gre z mano v Žiri, da se skupaj z mojimi sodelavci dogovorimo. Obljubil mi je, da se bo zjutraj takoj pogovoril z glavnim direktorjem tov. Ivanom Štucinom. Naslednje jutro sem se ponovno oglašil v pisarni glavne direkcije. Bilo je že vse dogovorjeno, da odpotujejo z nami trije strokovnjaki: Nanca Štorova, Jelko Rant in ing. Burja.

Pod večer smo po štiriurni vožnji na saneh iz Škofje Loke prišli v Žiri vsi premrazeni. Gostje so se samo malo pokrepčali, jaz pa sem takoj poklical sodelavce, poleg teh pa še Jožeta Gantarja in Karla Berčiča. Skladiščnikom sem naročil, naj pridejo na svoja delovna mesta. Še isti večer sta Nanca Štorova in ing. Burja napravila kontrolo in uradni prevzem v skladiščih surovin in drobnega materiala, naslednji dan pa so izvršili popis v ostalih obratih. S tov. Rantom pa smo proučili glavne elemente bodoče tovarne. Za izdelavo idejnega načrta smo naprosili tov. Jožeta Gantarja, za proračun pa Karla Berčiča. Obljubila sta, da bosta oboje naredila in dostavila do nedelje dopoldan v našo pisarno. Obljubo sta tudi izpolnila.

V ponedeljek zgodaj zjutraj je odnesel oz. pojezdil s konjem zaradi visokega snega v Škofjo Loko Mirko Kosmač in dokumente do časa izročil glavni direkciji v Ljubljani.

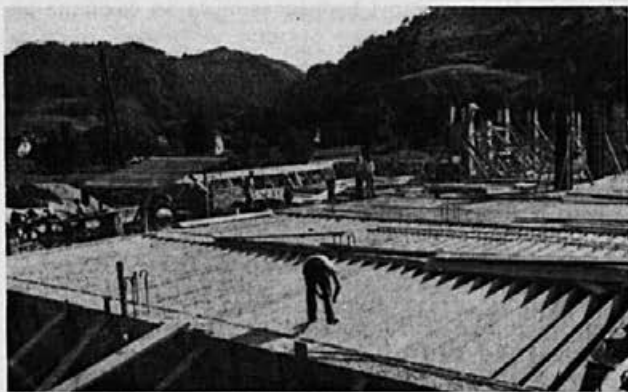
Število zaposlenih je preseгло 250. V drugi letnik vajeniške šole smo vpisali 30 vajencev, pred tem pa smo nastavili nove delovodje in mojstre: Alojza Kolenca, Ivana Jesenka, pozneje Julija Gliha, Pavla Kopača, Ivana Zajca in Alojza Jereba. Treba je bilo na novo odpreti delovne prostore in skladišča. Pripomniti moram, da so skladiščniki opravljali naporno službo, predvsem zaradi tega, ker smo bili vezani na tuje prevoznike in so morali biti ob vsaki uri na razpolago. To so bili Franc Poljanšek, Lovro Kavčič, Janez Bogataj in Miloš Mlinar. Pri urejevanju in odpiranju novih prostorov je bil zelo požrtvovalen Rudolf Kristan. Razumel se je na vsa dela. Vedno je bil dobre volje in na razpolago ob vsakem času.

Kmalu se je pokazalo, kako pravilno smo ravnali, da smo prešli v državni sektor. Zaradi širjenja podjetja so narasle potrebe po novih obratnih sredstvih. S posredovanjem direkcije za usnjarstvo smo pri banki dobili dovoljen kredit. Menično jamstvo sva s tajnikom tov. Francem Mlinarjem podpisala v višini 3 milijonov din.

Sredi marca nas je glavna direkcija obvestila, da bo projektant nove tovarne ing. Dušan Blagajnc, s katerim naj takoj stopimo v stik. Prav ta čas pa je v podjetju nastopil službo Jože Gantar. Potrebovali smo ga za izdelavo načrtov, ker je imel za to primerno izobrazbo. Odšel je v Ljubljano in sporazumno s projektantom izdelal potrebne načrte. Okrog naše gradnje so se vrstili razni zapetljaji.

Posebne težave smo imeli z zemljiščem, ker prvotno predvideno stavbišče v novi situaciji ni odgovarjalo namenu. Zato smo iskali primeren teren, ki je bil last iste posestnice. Zemljišča le-ta ni hotela pod nobenim pogojem prodati. Po daljšem prigovarjanju in s pomočjo predsednika

KLO Ivana Blažiča, ki je dal na razpolago svojo njivo, nam je uspelo priti do odgovarjajoče stavbne parcele in tako smo meseca aprila 1947. pričeli z gradnjo, čeravno še nismo imeli v rokah gradbenega dovoljenja in investicijskega kredita. Delo je prevzelo gradbeno podjetje Projekt Kranj. Pri izkopih temeljev so naši delavci in vajenci sodelovali s prostovoljnimi delom. Opravili so več tisoč delovnih ur. Ljudje so se veselili, ker so v tem videli boljše življenjske pogoje. Gradbeno delo so hitro napredovala, pri čemer so mnogo prispevali Jože Gantar in tehnično osebje gradbenega podjetja.

Z veseljem smo gradili Alpino

4. 4. 1947. sem bil z dekretom ministrstva za industrijo postavljen za direktorja, pred tem pa me je isto ministrstvo imenovalo za gradbenega gospodarja, kar mi je nalagalo nove odgovornosti. Čevljarna Žiri se je preimenovala in dobila novo ime »Tovarna športnih čevljev Žiri«. Likvidacijski odbor zadruga je končal svoje delo, vloge in posojila članov so bila v celoti izplačana, iz dobička pa smo članom izplačali še 200.000 din.

Stavbo smo do jeseni dali pod streho. Iz glavne direkcije so pogosto prihajali vodilni funkcionarji, predvsem glavni direktor Ivan Štucin in glavni ing. Pavel Kalin, ki sta nam mnogo pomagala. Na novem objektu so potekala notranja zidarska in instalacijska dela preko vse zime.

Tehnično in obratno vodstvo je bilo postavljeno pred nove naloge. Ena izmed njih je bila, kako do časa usposobiti dovolj delovne sile, da zasede novo tovarno. Fazni sistem nam je omogočil, da smo na predlog delavcev pričeli priučevati žensko delovno silo. Tako smo zaposlili okrog sto novih uslužbenk. Na glavno direkcijo smo se že od l. 1946 obračali za nabavo novih strojev, v čemer pa nismo uspeli. Mislili smo, da bi dobili stroje iz vojnih reparacij, ker smo med vojno utrpeli ogromno škode, ali iz dobav Unre. Zadovoljiti smo se morali s starimi pomožnimi stroji. Že od začetka ustanovitve tega podjetja so se delavci močno udejstvovali tudi na kulturnem in športnem področju. Visoke zneske za te dejavnosti je prispevala sindikalna podružnica. Podjetje samo je precej prispevalo za obnovo požganega Sokolskega doma, kjer so bile pogosto dramske prireditve in telovadne akademije. Podpirali smo tudi druge kulturne in humane ustanove. Politično delo je bilo zelo živahno. Med starejšimi kadri smo imeli več glasbeno nadarjenih, zato smo se odločili, da pri podjetju ustanovimo godbo na pihala. Znanega glasbenika Antona Jobsta smo naprosili za poučevanje petja in glasbe.

Pomladi 1948. so na novem tovarniškem poslopju potekala že zaključna dela. Udarniško smo urejali teren okoli poslopja. Hiteli smo, da čimprej prenesemo pod skupno streho vse raztresene obrate in pomožne prostore, ki smo jih imeli v 18 hišah. Določili smo sporazumno z glavno direkcijo, da svečano odpremo novo tovarno 15. avgusta 1948.

Malo pred dovršitvijo tovarne nam je lepo uspelo od glavne direkcije za usnjarstvo dobiti 6 novih šivalnih strojev in dva sekalna. To so bili prvi novi stroji po vojni.

Razvoj nam je pokazal, da tehničnega in obratnega vodstva ne more več opravljati ena oseba. Tako je Nace Naglič ostal obratovodja, tehnično vodstvo je prevzel Franc Gantar, Miloš Mlinar pa je bil kot pomočnik dodeljen obratovodji.

Končno smo prišli tudi do osebnega avtomobila (rabljenega), v dogovoru pa smo bili za stari tovornjak. To sta bila prva avtomobila v Žiroh po drugi svetovni vojni.

Gradnja tovarne je trajala 16 mesecev, poleti 1948. pa smo se že začeli seliti iz starih obratov v novo poslopje. V tem času smo imeli zaposlenih preko 400 delavcev in delavk, v uku pa smo imeli 90 vajencev. Število zaposlenih smo podvojili v primerjavi s predvojno zaposlitvijo.

Triletna doba, ki se je odvijala v času gospodarske revolucije, hitrih sprememb, v iskanju novih poti za boljše življenje delovnega človeka, je bila doba polna duševnih in

fizičnih naporov. Treba je bilo vlivati poguma sebi in drugim, buditi zaupanje v lastno ustvarjalno moč, poleg tega pa se boriti s konservativnimi in sebičnimi težnjami. Da smo pri vsem tem uspeli, sta bila odločilna faktorja enotnost in požrtvovalnost celotnega kolektiva. Zaradi slabega vida na edinem očesu sem prosil personalnega referenta na direkciji za usnjarstvo, da me razreši dolžnosti direktorja, in tako so ostali neuresničeni načrti.

15. julija 1948. sem bil razrešen te odgovornosti. V naslednjem mesecu pa sem opravil primopredajo na podlagi zapisnikov za vsak oddelek in tako izročil s čistimi računi posle novemu direktorju Mihi Švabu. 15. avgusta 1948. smo novo tovarno svečano odprli v navzočnosti visokih gostov, graditeljev in domačega prebivalstva. Otvoritve se je udeležil tudi minister Franc Leskošek-Luka, ki je častno izpolnil dano besedo, zato mu prebivalci Žirov in okolice izrekamo zahvalo in spoštovanje.

Vinko Govekar

Preteklost, sedanjost, bodočnost...

V CASU OD LETA 1945 SO VODILI NAŠE PODJETJE NASLEDNJI DIREKTORJI

VINKO GOVEKAR
1947—1948

MIHAEL ŠVAB
1948—1949

ANDREJ CVETKO
1949—1951

ANTON PETERNELJ
1952—1955

ALOJZ FILIPIČ
1955—1966

IZIDOR REJC, dipl. oec.
od 1966 dalje

ALPINA SE JE RAZVILA V INDUSTRIJSKO PODJETJE

V tem sestavku imam namen v zgoščeni obliki opisati razvoj podjetja v dobi enajstih let od 1955 do 1966 leta. Za to časovno obdobje sem se odločil zato, ker so mi problematika, uspehi, neuspehi in težave, ki so spremljale podjetje v tem času, najbolj poznane. Predvsem pa zato, ker se je prav v tem času odločalo o zelo pomembnih zadevah, ki niso bile le trenutnega pomena, ampak odločilne za nadaljnji obstoj in razvoj podjetja in s tem tudi za nadaljnji razvoj Žirov.

Da bi bilo bolj razumljivo, zakaj je prišlo do te stopnje razvoja in sprememb, o katerih bom govoril šele po letu 1954, naj se povrnem nekaj let nazaj ter v nekaj besedah opišem sam začetek dela podjetja ter dotedanji razvoj in sistem gospodarjenja.

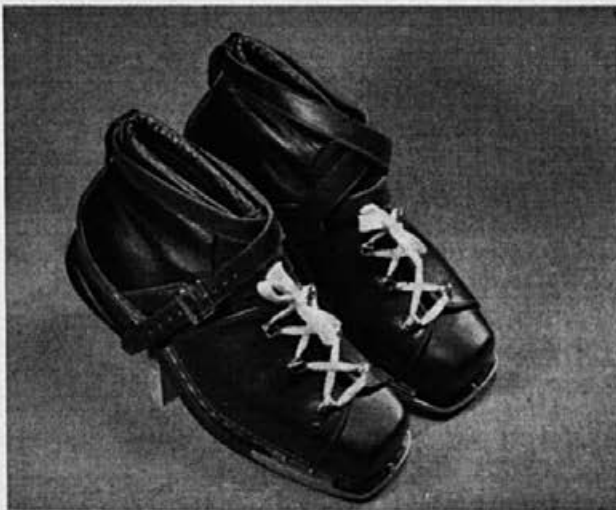
Po končani drugi svetovni vojni leta 1945 je bila že 1. junija ustanovljena čevljarska zadruga pod imenom »Čevljarna Žiri«. Še v istem letu je štel kolektiv že 100 članov. Delo je bilo organizirano v delavnicah bivših zadrug in privatnih obrtnikov, proizvodni program pa je bil izdelava težke obutve za potrebe vojske in delavcev, predvsem rudarjev. Delo je bilo v večini ročno, le prešivanje gornjih delov, sekanje spodnjih delov ter obrezovanje in brušenje podplatov in peta je bilo strojno. V začetku je bila proizvodnja neznatna, ker je primanjkovalo materiala, orodja in strojev. Osnovna sredstva so bila v glavnem šivalni, sekalni in čistilni stroji, ki so po vojni še ostali prejšnjim zadrugam in privatnim obrtnikom. Ti stroji pa so bili večinoma slabi in zastareli. Zaradi velike potrebe po trpežni obutvi v tem času, posebno za armado in delavce v rudnikih in pri obnovi dežele, se je kolektiv zelo trudil povečati proizvodnjo in v največji možni meri zadostiti velikim potrebam po takih izdelkih. Hitra ekstenzivna rast podjetja in povečevanje proizvodnje sta zahtevala vedno večje delovne prostore in boljšo organizacijo, kar pa v danih pogojih ni bilo mogoče. Zato je kolektiv zadruga že v jeseni 1946 sprejel sklep, da v celoti stopi v tako imenovani državni sektor in zahteva, da se v Žireh zgrade novi tovarniški prostori za proizvodnjo obutve. Takrat se je »Čevljarna Žiri« tudi preimenovala v Tovarno športnih čevljev Žiri.

Takratno ministrstvo za industrijo in rudarstvo je odobrilo gradnjo novih tovarniških prostorov s kapaciteto ca. 600 delavcev. Program proizvodnje za novo tovarno naj bi bil ročno izdelovanje športne in težke delavske obutve.

Leta 1947 smo začeli z gradnjo nove tovarne, kar je bilo velikega pomena in odločilno za nadaljnji razvoj Žirov. V mesecu avgustu 1948. so se vselili v nove prostore prvi proizvodni oddelki, do konca istega leta pa je bila celotna vselitev končana. V novih prostorih so bili delovni pogoji mnogo boljši, prizvodni proces pa je ostal še vedno isti — to je ročno-obrtniški način. V novih delovnih pogojih je bila dana možnost boljše organizacije proizvodnega procesa in učinkovitejše kontrole proizvodnje. Izpopolnjena je bila organizacija delitve dela po delovnih operacijah, tako da je vsak delavec delal le po eno ali dve delovni fazi, pri čemer se je storilnost občutno dvignila. Izdelavne norme so bile postavljene že v letu 1946, ko smo se preselili v nove prostore, pa smo jih precej spremenili, dopolnili in prilagodili novim delovnim pogojem. Z velikim veseljem, ponosom in poletom se je delovni kolektiv, ki je takrat štel 530 delavcev in vajencev z vajeniške šole, oprjel dela v novem objektu in se vključil v tekmovanje za presego postavljenega plana. »Tekmujemo za čim večjo proizvodnjo in presseg plana«, je bilo tedaj geslo kolektiva.

Znano je, da je naš družbeni razvoj prešel razne razvojne faze, da smo do leta 1952 prešli pot centraliziranega in administrativnega sistema, ki je bila prav tako neizbežna kot so bile neizbežne tudi nekatere njene negativne posledice in pojavi. Proizvodnja in prodaja oziroma razdelitev proizvodov, je bila že vnaprej predpisana od strani AOR — administrativno upravnega organa. Prav tako je bila dodeljena količina surovin in materiala za planirano proizvodnjo. Podjetju samemu pa je bila naložena glavna skrb, kako

organizirati proizvodnjo, povečati storilnost in za vsako ceno izvršiti in prekoračiti postavljeni plan. Ta plan, kakor tudi roke izdelave in koristnika, je vsako leto določila podjetju direkcija usnjarsko predelovalne industrije. Po resoluciji informbiroja so se razmere za nas še poslabšale. Zaradi gospodarske blokade je bil ustavljen uvoz potrebnih surovin, opreme in strojev. Nastopile so velike težave s preskrbo reprodukcijskega materiala, mi pa bi morali proizvodnjo večati, da bi pokrili vedno večje potrebe, ki jih je povzročila prav gospodarska blokada. Po izidu zakona o delavskem samoupravljanju, predvsem pa po ukinitvi centraliziranega administrativnega sistema gospodarjenja in

Naše ime so ponesli v svet

sprostitvi tržišča leta 1952, se je podjetje znašlo v povsem drugačnem položaju. Kmalu se je pokazalo, da povpraševanje po klasično šivanih gozdarjih in težkih rudarskih čevljih, ki so bili v proizvodnem programu vse do takrat, hitro upada in da se zahteva lažja, udobnejša in modernejša obutev. Spremeniti je bilo treba proizvodni program, razširiti asortiman proizvodnje ter poiskati tržišče. Prehod na izdelavo lažje modne obutve je bil težak in je zahteval veliko prizadevanja tako od vodstvenega kadra kot od delavcev v proizvodnji. Precejšnje število delavcev je bilo le priučenih za posamezne manj zahtevne delovne operacije, zato jih je bilo potrebno ponovno priučiti za zahtevnejša dela.

Podjetje je plasiralo svoje izdelke na tržišče preko samostojne trgovske organizacije »Triglav«, preko katere so prodajale obutev vse slovenske tovarne čevljev. Omenjena trgovska organizacija je bila pozneje pripojena tovarni obutve »Peko« Tržič, ker naš predlog, da bi se razdelila na vse tovarne obutve v Sloveniji, ni bil sprejet. Zato je DS že leta 1953 sprejel sklep o ustanovitvi lastne prodajne organizacije, da tako zagotovi tržišče za svoje izdelke.

Proizvodni program, zaradi katerega se je ministrstvo za industrijo in rudarstvo odločilo za gradnjo tovarne v Žireh, je vseboval, kot sem že omenil, ročno izdelovanje športne in težke delavske obutve. Prostor in oprema obrata so bili prilagojeni temu programu. Toda nove razmere po letu 1952 — spremenjene zahteve tržišča in hiter razvoj mehanizacije — so narekovale drugače. Že leta 1953 smo morali spremeniti prvotni proizvodni program in začeti z izdelavo lažje in modernejše obutve, čeprav je proizvodnja zaenkrat še ostala ročna. Konkurenca pa je bila vsako leto močnejša. Postajalo je vse jasneje, da bo treba nekaj ukreiniti, če hočemo, da bo podjetje šlo v korak z ostalo tovrst-

no industrijo in bo sposobno sprejeti konkurenčno borbo na tržišču. Ročna izdelava je postajala predraga, izdelki pa manj udobni kot industrijski.

V podjetju je bilo vedno več razprav o tem, kako znižati proizvodne stroške in poceniti proizvodnjo. O tem smo govorili v vodstvu podjetja, na sejah DS in UO. Vedno smo prišli do istega zaključka: edini izhod iz nastale situacije je postopna mehanizacija in prehod na industrijski način izdelave ter razširitev asortimana. Že pri prvih polzkusih realizacije te zamisli pa smo naleteli na skoraj nepremostljive težave. Še vedno je prevladovalo mišljenje nekaterih odgovornih ljudi v oblastvenih organih in deloma tudi pri nekaterih posameznikih v delovnem kolektivu, da je edino pravilno ostati pri prvotno postavljenem programu proizvodnje, češ da je tak program zelo perspektiven, da nam preusmeritev ni potrebna in da zanjo tudi nimamo pogojev. Nimam namena razsojati, ali je bilo to res osebno prepričanje teh ljudi, ali pa so namenoma zagovarjali tako stališče, da bi začelo podjetje postopno stagnirati. Naj bo tako ali drugače, resnica je, da so se včasih v novih oblikah družbenega življenja, tako v gospodarstvu kakor tudi na državno-upravnem področju, skrivali ali poskušali skrivati preživeli odnosi in stremjenja.

Proti koncu leta 1955 je podjetje začelo izdelovati program za postopno mehanizacijo proizvodnje ter se pripravljati na prehod na strojni način obdelave. Prvi del elaborata smo predložili OLO Kranj, da bi nam izdal garancijsko izjavo, na osnovi katere bi lahko zaprosili investicijsko banko v Beogradu za kredit v znesku deset milijonov. Po dolgotrajnem prepričevanju in dokazovanju upravičenosti zahtevka je OLO garancijsko izjavo izdal, na kar smo elaborat predložili banki s prošnjo za odobritev deviznega in dinarskega posojila. Eden od pogojev za najem posojila je bila lastna udeležba v višini 20 % od zaprosenega zneska. Finančna situacija v podjetju pa je bila takrat zelo kritična. Podjetje ni razpolagalo s nikakršnimi sredstvi za investicije, ker je bila delitev dohodka po takratnih predpisih že vnaprej določena ter so bila sredstva, s katerimi je podjetje samostojno razpolagalo, minimalna. Ko je s posredovanjem OLO Kranj podjetje končno le uspelo dobiti pri banki kratkoročno posojilo za lastno udeležbo, je Investicijska banka v Beogradu poklicala predstavnike podjetja na zagovor elaborata. Seja komisije, ki je bila pristojna za odobranje investicijskih posojil, pa je bila zelo kratka in do zagovora sploh ni prišlo. Predsednik komisije je na samem začetku pogledal naslov, in ko je ugotovil, da podjetje spada pod OLO Kranj, dal sledečo izjavo: »Okrajni ljudski odbor Kranj je najbogatejši okraj v državi in je sposoben take probleme na svojem področju reševati s svojimi sredstvi.« Taka je bila torej »rešitev« naše upravičene zahteve za minimalna sredstva, ki so bila za nas življenjskega pomena. Na našo ostro pritožbo proti takemu načinu reševanja ekonomsko utemeljenih zahtev ter na intervencijo nekaterih političnih in gospodarskih organov je banka po nekaj mesecih naši prošnji ugodila in nam odobrila kredit v zahtevani višini. To je bil prvi in najtežji korak na poti k uresničitvi sklepa kolektiva o mehanizaciji in spremembi načrtnega proizvodnega programa. Ta primer sem podrobneje opisal zato, ker se mi zdi zelo značilen za birokratski, administrativni in neživljenjski način, na kakršnega so banke pogosto reševale podobne primere, pa tudi zato, da bi bilo razumljivejše, zakaj ni bilo mogoče zamisliti uresničiti v krajšem času.

Da bi proces mehanizacije hitreje potekal in da bi čimprej ustvarili osnovo za hitro povečanje proizvodnje in s tem večji dohodek, smo zaprosili izvozno-uvozno podjetje »Generalexport« iz Beograda, naj za nas iz svojih deviznih sredstev uvozi nekaj strojev. Ugodili so nam in uvozili smo stroje v vrednosti ca. osem milijonov dinarjev. V zameno smo se obvezali, da bomo izvozili preko »Generalexporta« določeno količino obutve po sistemu dodelave. Tudi take elaborate je potrjevala Jugobanka v Beogradu, vendar je bil tokrat postopek mnogo enostavnejši, ker niso bila angažirana sredstva banke, ampak podjetja. Postopek pri uvozu strojev in opreme je bil takrat sila kompliciran in dolgotrajen. Tudi dobavni roki za stroje v tujini so bili dolgi — od štirih mesecev do enega leta. Tako je bila pot od ure-

ditve vseh administrativnih zadev, elaboratov, dokumentacije, garancijskih izjav in podobnega, do prejema naročenih strojev in opreme še precej dolga.

V času postopne mehanizacije od leta 1955 do 1966 smo nabavili za tristo petdeset milijonov dinarjev strojev in opreme, večji del iz uvoza, nekaj pa na domačem tržišču. Dinamika nabave pa je bila takale:

Leto	dinarjev	Leto	dinarjev
1955	6,5 milijonov	1961	58 milijonov
1956	8,5 milijonov	1962	17 milijonov
1957	6,0 milijonov	1963	14 milijonov
1958	15,0 milijonov	1964	37 milijonov
1959	30,0 milijonov	1965	64 milijonov
1960	42,0 milijonov	1966	72 milijonov

Za investicije v nove zgradbe smo vložili leta 1961 do 1962 62 milijonov dinarjev, leta 1965 do 1966 pa 90 milijonov dinarjev.

Leta 1956 je podjetje začelo s študijem in pripravami za postopen prehod na nov način proizvodnje. Uvesti smo morali sodobnejšo organizacijo poslovanja in na novo organizirati tehnološki proces. Priučevali smo kadre za delo na strojih. Nekaj delavcev je odšlo na usposabljanje v Zagreb, nekaj v Tržič in celo v Nemčijo, da so si tam pridobili znanje za delo na strojih in kasneje priučevali ostale delavce. Določiti je bilo treba nove delovne norme in podobno. Tehnična služba je kljub pomanjkanju strokovnih kadrov vse potrebne priprave zadovoljivo izvedla.

V prvi etapi nabavljena mehanizacija so bili stroji za tiste delovne operacije, ki jih ročno ni bilo mogoče kvaliteto opravljati in za katere je bilo potrebno večje število delavcev. Ti stroji še niso predstavljali celotne garniture za podplatno izdelavo določenih vrst obutve. Tudi do večjih tehnoloških sprememb s tem še ni prišlo. Oprema in stroji, nabavljeni v drugi in tretji etapi, pa so že predstavljali celotno garnituro za podplatno izdelavo šivane moške in vseh vrst ženske lahke obutve. Montaža strojev ter postavitev industrijskega transportnega traku je bila izvedena leta 1959. To je bil začetek prave tehnološke revolucije v oddelku za izdelavo lahke obutve. Delovne mize, ki so do tedaj polne orodja stale v dolgih vrstah po vsej hali, so izginile. Trinožnih stolčkov, na katerih so sedeli delavci okrog delovnih miz, ko so na kolenih zbijali in oblikovali izdelke, ni bilo več. Množica lesenih prevoznih vozičkov, s katerimi so delavci potiskali polizdelke na drugo delovno mesto, se je morala umakniti. Namesto njih je bil v delovni dvorani montiran kovinski transportni trak z dvema vrstama vodil, po katerih so stekli lični kovinski transportni vozički (košarice). V zameno za lesene delovne mize in trinožne stolčke pa so stali po dvorani okrog transportnega traku v preračunanem zaporedju stroji in druge delovne priprave. Pesem klavir je zamenjal ropot strojev. Polizdelki so se pomikali po vodilih na traku od stroja do stroja in po poteku celega traku je bil izdelek gotov. Prve količine, izdelane na nov način, so prihajale v skladišče še z nekaterimi pomanjkljivostmi, kar pa se je iz dneva v dan izboljševalo. Brez dvoma je bil ta prehod najtežji za delavce v proizvodnji. Še včeraj so sedeli na stoli in delali po starem, danes pa stojé strežejo strojem. Velik del delavcev je bilo kvalificiranih in celo visokokvalificiranih. Dolga leta so zelo strokovno in večče opravljali svoje delo, zdaj pa neuki stoje ob stroju in se morajo na novo učiti. Z veliko volje, požrtvovalnostjo in prizadevnostjo se lotijo dela in uspeh ni izostal.

Specialni izdelek žirovskega čevljarstva so že skoraj pet desetletij tako imenovani »gozdarji«. Vse do leta 1958 smo le-te šivali ročno. To leto pa je prineslo tudi pri tovrstni izdelavi velike spremembe. Z nabavo stroja za šivanje okvirjev je odpadlo fizično težko delo. Do tega časa je vleko dreto kar po trideset ali več delavcev. Zdjaj jih je zamenjal stroj, ki je delo prav tako kvalitetno opravljal. Leta 1960 smo v celoti mehanizirali oddelek za izdelavo gozdarjev in začeli z industrijsko proizvodnjo. Zaradi privajanja delavcev na nov način proizvodnje je bila storilnost v

začetku nižja in s tem dohodek podjetja ogrožen. Po predpisih smo v takem primeru imeli pravico za priznanje polizkusne proizvodnje, ki je bila oproščena nekaterih družbenih dajatev. Na našo prošnjo nam je Okrajni ljudski odbor Kranj to odobril za drugo polletje 1960 in prvo polletje 1961. Med tem časom je proizvodnja stekla in ustvarili smo toliko dohodka, da smo lahko pokrili zapadle obveznosti, do vloženih investicij in nam je ostalo še nekaj sredstev za nadaljnje vlaganje v razširitev podjetja.

Tako smo prebrodili prve in največje težave ter ustvarili pogoje za nadaljnji hitrejši razvoj. Ne smemo pa pozabiti dejstva, da je kolektiv pri tem veliko žrtvoval in se marsičemu odpovedal. Zavestno je ostal v letih 1956—1960 pri manjših osebnih dohodkih, da je tako ostalo več sredstev za investicije.

Resno se je nam pridružil stroj

Z uvedbo mehanizacije so nastopile nove težave; prostori so postali pretesni in tudi funkcionalno niso več odgovarjali, grajeni so bili namreč za ročni način proizvodnje. Leta 1961 smo pristopili k gradnji novega prizidka k obstoječi zgradbi. Že naslednje leto smo se vselili v novozgrajene prostore. V spodnjem delu je bila urejena prostorna jedilnica s kuhinjo, v pritličju pa skladišče izdelkov. V prvo nadstropje smo preselili iz starega dela stavbe trak za težko obutev. V drugo nadstropje pa se je vselila uprava podjetja, saj do tedaj tovarna ni imela upravnih prostorov. Da bi rešili še vprašanje skladiščnih prostorov in kotlarnice, smo v letu 1965 in 1966 zgradili tudi podaljšek dotedanjih skladišč pri mizarski delavnici.

Leta 1959 je bil sprejet sklep o pripojitvi čevljarskega podjetja »Metka«. Priključitev je bila izvršena še v istem letu. V začetku leta 1965 pa smo pripojili še čevljarsko podjetje iz Gorenje vasi, ki je zaposlovalo v glavnem žensko delovno silo in je bilo specializirano za izdelovanje gornjih delov. V našem podjetju pa je bilo ozko grlo prav v tem oddelku. Z uvedbo mehanizacije je proizvodnja v montažnih oddelkih naglo rastla, prešivalnica pa zaradi pomanjkanja ženske delovne sile ni dohitevala delovnega procesa. Prisiljeni smo bili gornje dele dajati v izdelavo tudi podjetjem izven kraja. Zaradi vseh teh vzrokov je bila priključitev gorenjevaškega podjetja zelo ugodna. Ugodna pa je bila tudi za kolektiv v Gorenji vasi, ker si je s tem zagotovil nadaljnji obstoj. Pri glasovanju se je v obeh kolektivih izrekla velika večina delavcev za priključitev.

Na področju družbenega standarda smo leta 1959 pričeli z gradnjo počitniškega doma v Umagu, kamor so odhajali naši delavci na oddih v času letnih dopustov, doma pa z gradnjo stanovanj. Začeli smo tudi s pripravo toplih malic v tovarni.

Vzporedno s širitvijo asortimana in povečevanjem proizvodnje je podjetje skrbelo za širjenje tržišča. Po letu 1953, ko je bila odprta prva lastna trgovina, smo vsako leto odprli nekaj novih lokalov. Pričeli smo se tudi intenzivneje

vklučevati v izvoz. Že leta 1956 nam je uspelo izvoziti prve pomembnejše količine obutve na Poljsko. V naslednjih letih je izvoz hitro naraščal. Krog kupcev naših izdelkov v Evropi in Ameriki se je vsako leto razširil. V vzhodne države, predvsem v Rusijo, Poljsko in Nemško demokratično republiko, smo izvažali večinoma lahko obutev. Kupci iz Zahodne Nemčije, Avstrije, Švice, Amerike in Kanade pa so kupovali največ težko, specialno smučarsko obutev. Zahteve kupcev te obutve pa so bile povsem specifične. Niso bili zadovoljni z našo takratno izdelavo gojzarjev. Na njihove pripombe smo spremenili vrsto materialov, obliko in način izdelave ter se prilagodili njihovim zahtevam. Tako smo osvojili izdelavo specialne smučarske obutve — »pancerjev«. Danes po svoji obliki, izdelavi in kvaliteti ne zastajajo za izdelki drugih držav. To nam priznavajo domači in tuji kupci. Vključitev v izvoz ni pomenila le razširitev tržišča. Bila je tudi močan faktor za hitrejšo izboljšavo proizvodnje, prilagajanje modnim zahtevam in iskanje načinov čim cenejše proizvodnje.

Kako je rastle naše podjetje v letih 1955—1966, naj v grobih obrisih pokažejo naslednji kazalci (Indeksi):

Leto	bruto produkt	Indeks	v tisoč din			
			Proizvodnja parov	vrednost po lastni ceni	Indeks po vred.	ostanek čistega dohodka
1955	631,880	100	179,000	547,190	100	4,060
1956	694,420	110	181,000	553,590	101	3,662
1957	855,000	135	218,000	768,450	141	6,488
1958	1.008,000	160	246.000	861,730	158	21,302
1959	1.130,000	178	284.000	886,000	162	36,657
1960	1.398,650	222	382.000	1.076,000	197	110,090
1961	1.673,000	265	442.000	1.343,000	245	341,240
1962	2.003,320	320	458.000	1.930,730	353	52,000
1963	2.448,570	395	513.000	1.907,630	349	63,480
1964	2.802,350	442	560.000	2.966,430	542	140,132
1965	3.797,070	600	668.000	3.574,130	653	119,630

Podatki v gornji tabeli v koloni »ostanek čistega dohodka« niso v celoti primerljivi. V drugem polletju 1960 in v prvem polletju 1961 je namreč tekla polizkusna proizvodnja in smo bili zato oproščeni nekaterih družbenih obveznosti. Od leta 1964 dalje pa je delitev celotnega dohodka med podjetjem in družbo popolnoma spremenjena in ostaja več sredstev gospodarski organizaciji. Tudi to je razvidno iz tabele.

Gibanje zaposlenih in poprečni mesečni osebni dohodki:

Leto	Število zaposlenih	Indeks	Poprečni mesečni OD	Indeks
1955	531	100	12.000 SD	100
1956	603	113	11.500 SD	96
1957	704	132	14.000 SD	116
1958	720	136	14.000 SD	116
1959	772	146	14.500 SD	121
1960	815	153	18.720 SD	156
1961	818	154	24.530 SD	204
1962	806	152	25.650 SD	214
1963	843	158	31.820 SD	265
1964	867	163	45.940 SD	383
1965	961	180	58.600 SD	489

V tej tabeli v koloni »število zaposlenih« vpliva na precejšnje povečanje v letu 1959 priključitev podjetja »Metka«, v letu 1965 pa priključitev čevljarskega podjetja iz Gorenje vasi.

IZVOZ

v tisoč din

Leto	Izvoženo parov	vrednost v SD	indeks po vrednosti	Letni % povečanja po vrednosti
1955	570	4,767	100	
1956	4.650	51,680	1084	1084
1957	14.700	145,000	3040	278
1958	24.000	200,000	4200	138
1959	54.000	246,300	5150	123
1960	71.000	224,000	4700	91
1961	48.000	235,000	4940	105
1962	67.000	390,000	8200	166
1963	113.000	620,000	13000	159
1964	126.400	715,000	15000	115
1965	131.000	1.304,000	27400	182

Tabele v grobem kažejo hitro in konstantno rast podjetja ter vpliv mehanizacije nanjo.

Težka je bila prehojena pot razvoja. Zahtevala je mnogo truda in odpovedovanja v marsičem. Danes pa vendar z veseljem in zadovoljstvom ugotavljamo, da vse to ni bilo zaman, da so bile odločitve takratnih samoupravnih organov podjetja pravilne in dobre. Podjetje je zraslo v dobro organizirano in opremljeno tovarno. Podana je bila solidna osnova za nadaljnji razvoj. Danes lahko popolnoma enakopravno gremo v korak z ostalo industrijo te vrste v državi. S pravihim vodenjem bo prav gotovo lahko dajalo tudi v bodoče glavni gospodarski in družbeni utrip kraju.

Alojz Filipič

NAŠI KORAKI SO TESNO POVEZANI Z RAZVOJEM DRUŽBE

Kronika dolgoletnega poslovanja našega podjetja je zelo pestra. Odlikuje jo predvsem nenehna borba za čim boljše mesto v družbi in stalno napredovanje. Ob takih ugotovitvah se človek s ponosom ozira v preteklost in mu ni žal, da je bil zraven, ko se je krojila usoda prihodnjih dni. Zgodovinski pregled dela podjetja nudi podobo stalnega prizadevanja in trdega dela, ki je dajal kraju in času pečat.

Sredi leta 1965 smo stopili v gospodarsko reformo. Tako nas od tedaj stalno spremljajo v borbi za tržišče številne težave, ki se iz leta v leto stopnjujejo.

Alpina je dosegla pred reformo že solidne rezultate. Torej ni bila nepripravljena. Vendar pa spoprijem z reformo ni bil tak, kot bi moral biti. Doseči samostojnost kolektiva in utrditi gospodarski položaj države ni lahka naloga. To vemo sedaj toliko bolj, ko kritično sodimo dosežene rezultate in ugotavljamo, kaj smo storili od tedaj in all smo realizirali postavljene cilje. Potrebno je bilo poiskati učinkovite in sodobne možnosti za uveljavitev na trgu brez tradicionalnega gledanja na poslovanje. Borba ni bila lahka in lahko rečem, da še traja.

Potrebno je bilo čimprej sprostiti notranje sile in do polne veljave je prišel samoupravni sistem, ki je po svoji vsebini dela moral zrasti v osnovnega načrtovalca in realizatorja. Iskali smo čim boljše poti in možnosti, naslanjali smo se na izkušnje, ki so bile odločilne in spoznali smo, da so nam potrebni kadri, ker se je delovno področje širilo, večalo in rastlo.

Čas od leta 1966 je značilen po velikih premikih v organizaciji podjetja in v gledanju na poslovanje, ki ga je narekoval zakon ponudbe in povpraševanja. Kmalu smo spoznali, da bo treba posvetiti vso pozornost programu proizvodnje in prilagajanju stalnim spremembam v gospodarstvu. Pričel se je izbor podjetij, nastajale so razlike. Po petletni praksi in izkušnjah lahko ugotovimo, da se kljub prizadevanju nismo znali vedno odzvati času in da smo nekajkrat prepozno spoznali pravo pot. Nabrali smo si bogate izkušnje.

V tem času se je naglo razvijal tudi naš samoupravni sistem. Samoupravni organi so postali osnovno gibalno delo, odnosov in nešteto krat smo spoznali trdo resnico časa in pogojev poslovanja. Ugotovili smo, da moramo vedeti čimveč, da bi lahko čim boljše odločali in spremljali podjetje v svoji rasti. V tej kratki zgodovini petih let in celo manj so bile sprejete velike odločitve o nadaljnji rasti podjetja, o širjenju mreže, o odnosih in naši vlogi v družbi. Stali smo pred težkimi vprašanji, kako napraviti bolje, kaj storiti, da nam bo prihodnost boljša in lažja. Stopnjevale so se težave, stopnjevala se je naša sposobnost in lahko ugotovimo ob

velikem jubileju, da se dobro zavedamo svoje naloge. Doseženi rezultati pa najbrž tudi zgovorno povedo, koliko smo bili uspešni in da je napravljen velik korak naprej.

Osnovni podatki o poslovanju v teh letih so:

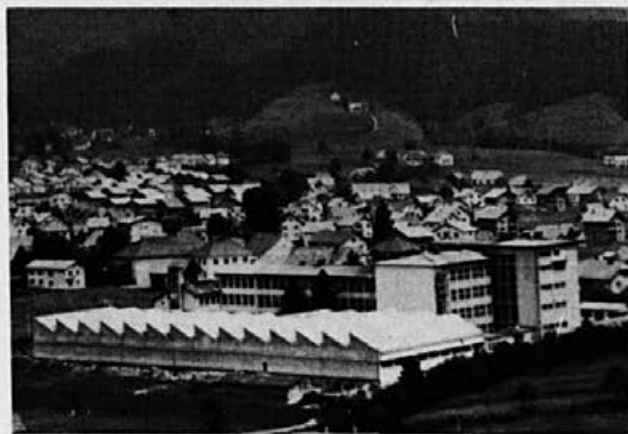
Fizični obseg proizvodnje:

1966	667.488 parov
1967	703.891 parov
1968	864.137 parov
1969	921.126 parov

Vedno naletimo na težave, ko poskušamo prikazovati vrednost našega dela v parih. Naša proizvodnja je specifična in se enostavno ne moremo primerjati s konkurenčnimi podjetji. Poznamo naš specialni smučarski čevelj, ki vsebuje veliko dela in materialov.

Boljši kazalec poslovanja v tem času je celotni dohodek, ki ga prikazujemo posebej, skupaj s prodajno mrežo:

	Podjetje	Mreža	Skupaj
1966	4.499.041.000	5.229.480.000	9.728.521.000
1967	5.018.431.000	5.902.391.000	10.920.822.000
1968	5.835.155.000	6.963.698.000	12.798.853.000
1969	7.638.886.000	7.803.000.000	15.441.886.000

Taki smo danes

Rast je ugodna in poslujemo že na ravni velikega podjetja.

Vzporedno z rastjo celotnega dohodka so rastle tudi dohodek, osebni dohodki in skladi podjetja, ki so dajali osnovo razširjanju in investicijskemu vlaganju. Vsako leto se je večalo delitveno razmerje v korist skladov. V tem času smo dejansko poslovali brez znane udeležbe družbe. Zgovorno o tem pričajo investicijska vlaganja, ki so bila:

	Podjetje	Mreža	Skupaj
1966	105,008.000	70,684.000	175.692.000
1967	58,246.000	142,406.000	200.652.000
1968	190,874.000	125,280.000	316,154.000
1969	429,000.000	376,000.000	805,000.000

V zadnjih štirih letih smo vložili v osnovna sredstva milijardo in pol sredstev, od tega v zadnjem letu preko polovice. Postavili smo temelje nadaljnji rasti in uveljavljanju podjetja.

Kolektiv se je v tem času gibal:

	Podjetje	Mreža	Skupaj
1966	947	132	1079
1967	935	128	1063
1968	959	152	1111
1969	1028	175	1203

Koncem leta 1969 nas je preko 1200.

Ne smemo pozabiti velike vloge podjetja kot izvoznika. Izvoz je bil v celotni vrednosti proizvodnje od 35 do 44 %. Znaten skok je napravljen v letih 1967, 1968, 1969, ko vsako leto izvozimo za prek 2 milij. \$ svojih izdelkov:

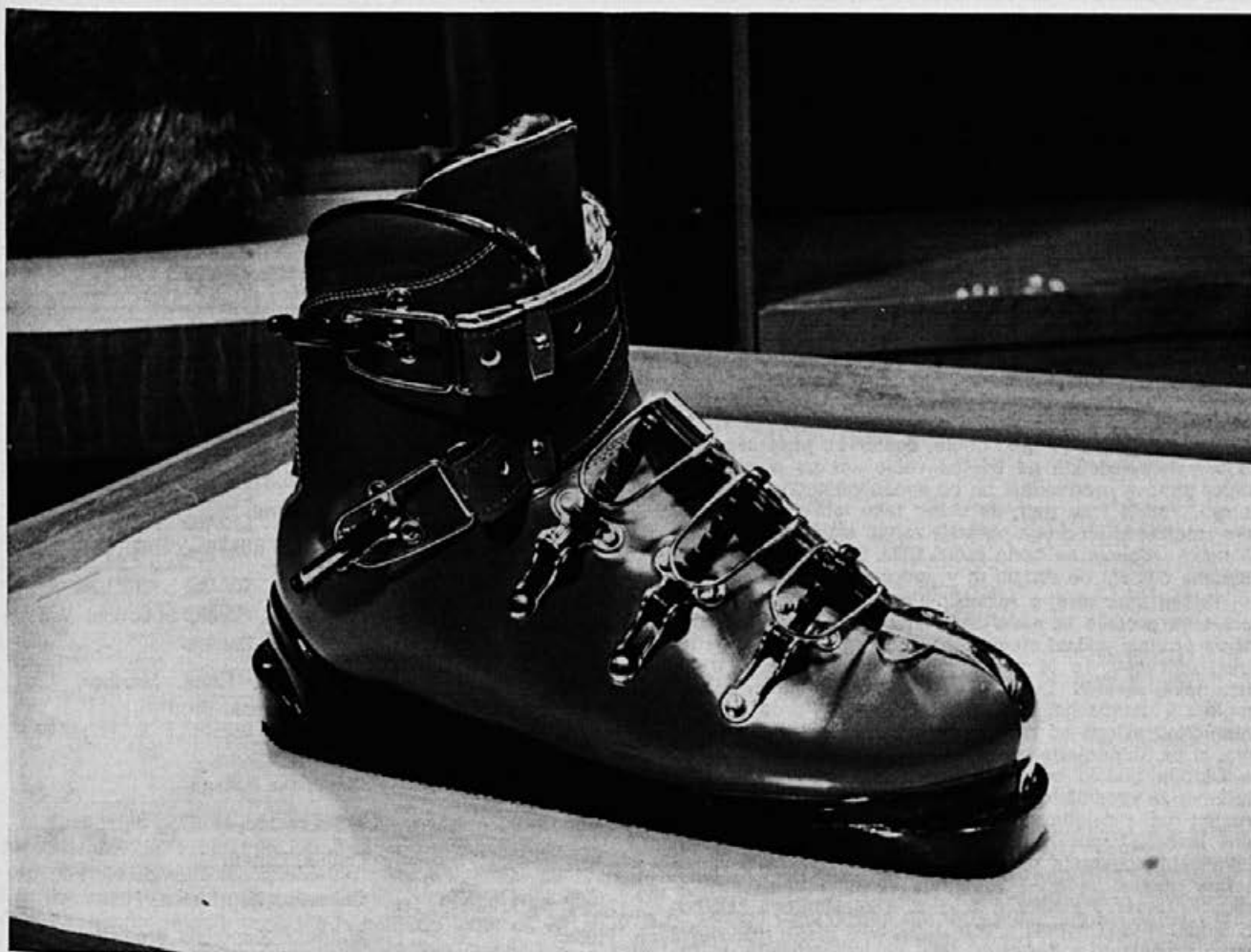
1966	1,245.730 \$
1967	2,037.501 \$
1968	2,138.244 \$
1969	2,032.922 \$

Lanskoletni izvoz na zahod je doslej največji, vemo pa, da je letos v znatnem porastu.

Gibanje osebnih dohodkov je bilo v skladu s produktivnostjo in gibanjem OD v naši industrijski veji. V zadnjem letu so OD vidno porasli, kar pomeni velik korak naprej ob znatnem povečanju števila članov kolektiva.

	Podjetje S din	Mreža S din
1966	63.561	79.747
1967	76.139	100.672
1968	86.875	122.928
1969	102.175	preko 130.000

To so v glavnem grobi podatki o poslovanju in uspehih. Delo tako številnega kolektiva pa gotovo sloni na vrsti malih značilnosti, ki nas spremljajo skozi vsako leto. Številni podatki nikdar ne povedo vse vsebine dela. Smo ljudje, ki

Na mednarodnem trgu so našli svoje mesto

živimo skupaj in delamo, pa številke ne morejo povedati vsega. Številke nas kažejo v strogo povedanih pojmi, nas primerjajo z ostalimi in izražajo plod trdega dela.

Če se hočemo pokazati v polni luči, se moramo ozreti okrog sebe. V krajšem času smo oblikovali novo podobo podjetja, ki dela s svetom, ki se vključuje skoraj v vse tržne pogoje. Naši ljudje potujejo po svetu, pridobivajo znanje in izkušnje. Srečujemo se na ravni mednarodne delitve dela, kjer uspe boljši, sposobnejši.

Z novimi velikimi naložbami si odpiramo prihodnost. Nova industrijska moderna hala pomeni velik napredek in vedno večje obveze. Novi vezni objekt, moderna proizvodna oprema in transportne naprave ter sodobna industrijska organizacija nam bodo omogočili sodobno industrijsko delo. Velika vlaganja v prodajno zmogljivost odpirajo pot do potrošnika in nas zblížujejo.

Veliko denarja namenimo vzgoji novih kadrov. Preko 50 štípendij in številne razpisane zgovorno pričajo, da se zavedamo tega; prihodnost bomo gradili s kadri, z razumom.

Znaten denar vlagamo v moderne organizacijske prijeme in uvedbe sodobnih metod dela, poslovanja in načrtovanja. Vemo, da naš razvoj zavisi od naše sposobnosti.

In če pomislimo, da smo vse velike odločitve in spremembe pripravljali in izvajali s samoupravnimi organi, potem nam je jasno, da smo dajali času svojo obvezo in družbi svoj pravi delež.

Povedali smo nekaj o bližnji preteklosti. Ko načrtujemo prihodnost poslovanja podjetja, se zavedamo, da nam bodo dolgoletne izkušnje podjetja dragocene. Videli smo, da je zgodovina pestra in tudi zelo težka. Sedaj tudi nismo lahko-

miselni. Vemo dobro, da je še vrsta vprašanj, ki jim nismo dali odgovorov. Predvsem pa moramo vedeti, da smo industrija, ki jo trg pretrga bolj kot katerokoli. Podvrženi smo silno močni konkurenci; poznane so prevelike proizvodnje obutve in težave z izvozom. Seznanjeni smo s težavami, ki nas dovolj opozarjajo. Ob vsem tem se moramo zavedati, da pritegnemo čimprej v svoje vrste nove kadre in investiramo denar vanje. Osvojiti moramo vse sodobne metode dela in odnosov. Samoupravni sistem mora postati pristna vsebina dela in odgovornosti. Odgovornost mora postati ne samo definicija ampak učinkovito dejstvo. Za vse to moramo imeti optimizem in pogum. Vse to pa lahko črpamo v naši bogati preteklosti. Ustvarjamo podjetje prihodnosti, ki bo moderno in sposobno. Cilji se večajo, delo se širi, težav je vedno več. Veliko nas je v kolektivu in to nam daje moč in poročstvo, da nekaj vemo. Učimo se iz dneva v dan. Stalno se izpopolnjujemo in iščemo najboljših rešitev.

Dolgoletni načrt čevljarke industrije predvideva dovolj prostora za tistega, ki ga bo znal poiskati in si ga prilagoditi. Pri tem nas trdno vodijo dosedanji uspehi. Ko praznujemo dvajsetletni jubilej delavskega samoupravljanja, ga praznujemo ponosni. Dokazali smo vrednost skupnega dela. Medtem ko zgodovina naše družbe beleži nove uspehe, se ji mi s ponosom pridružujemo. S takimi občutki se lotevamo jutrišnjega dne s trdnim prepričanjem, da bomo v nadaljnjih prizadevanjih še bolj enotni. Pred nami je nova stran dvajsetletnega razvoja družbe. Poskrbeti moramo, da bomo prav tako zabeleženi na vidnem mestu z lepimi besedami kot sedaj.

Izidor REJC, dipl. oec.

ZACETEK IN RAZVOJ INDUSTRIJSKO-PRODAJNE MREŽE ALPINA

Ko je prenehalo plansko administrativno gospodarjenje in se je sprostilo tržišče, smo pričeli s prodajo izdelkov preko samostojne specializirane trgovske organizacije »TRIGLAV«, ki je prodajala obutve vseh slovenskih tovarn. Omenjena trgovska organizacija pa je bila kmalu priključena tovarni obutve »PEKO« Tržič. Naš predlog, da bi se njene trgovine razdelile vsem slovenskim tovarnam čevljev, namreč ni bil sprejet. Naše podjetje je tako ostalo brez zanesljivega in stalnega kupca. Zato smo začasno prodajali svoje izdelke drugim podjetjem, ki so takrat že imeli svoje industrijske prodajalne. Vedno bolj smo se zavedali, da bo tak način uspešen le tako dolgo, dokler bo povpraševanje po tovrstnih izdelkih na tržišču večje kot pa ponudba in dokler njihova proizvodnja ne bo sposobna zadovoljiti vseh potreb. Vedeli smo tudi, da bomo tako lahko prodajali le take izdelke, ki jih druga podjetja zaradi slabe rentabilnosti ali težke izdelave ne bodo proizvajala. S tem bi ostali popolnoma odvisni od drugih in v podrejenem položaju.

Pričeli smo torej z razmišljanjem, kako trajneje rešiti vprašanje prodaje in nadaljnjo rast podjetja. Leta 1953 je začela prodaja počasi stagnirati in podjetje je že odpustilo nekaj delavcev. To je bila močna spodbuda, da je treba hitro nekaj ukreniti. Delavski svet je sprejel sklep, da pristopimo k ustanavljanju lastnih industrijskih prodajaln. Za uresničitev sklepa so bila seveda potrebna finančna sredstva, ki pa jih podjetje takrat ni imelo. Napravili smo vlogo na Okrajni ljudski odbor Kranj, da nam dodeli potrebna sredstva za uresničitev zamisli. Zahtevo smo podprli med drugimi tudi z dejstvom, da našega predloga, naj se prodajalne bivšega trgovskega podjetja »Triglav« razdele vsem slovenskim tovarnam obutve, niso upoštevali. Naša vloga je bila ugodno rešena. Dodeljena so nam bila finančna sredstva, sicer v majhnem znesku, a za skromen začetek so zadostovala. Decembra, leta 1953, smo odprli našo prvo lastno prodajalno v Sarajevu, že v naslednjem letu pa trinajst novih prodajaln. V naslednjih letih smo odpirali nove prodajalne postopoma po potrebi in finančni možnosti.

Odpiranje prodajaln je sledilo takole:

Leto	število prodajaln	Mesta, v katerih so bile odprte
1953	1	Sarajevo
1954	13	Ajdovščina, Banjaluka, Beograd, Celje, Idrja, Jesenice, Ljubljana (2), Nova Gorica, Škofja Loka, Zagreb (2), Ziri
1957	2	Beograd, Ljubljana
1958	2	Ptuj, Zagreb
1959	2	Karlovac, Rijeka
1960	1	Split
1961	6	Dubrovnik, Sisak, Subotica, Varaždin, Zadar, Zenica
1962	5	Kragujevac, Kranj, Maribor, Novi Sad, Slavonski Brod
1963	1	Domžale
1964	1	Slavonska Požega
1965	2	Novo mesto, Nikšič
1967	2	Osijek, Zemun
1968	3	Čakovec, Koprivnica, Niš
1969	4	Bjelovar, Slavonski Brod, Strumica, Vinkovci
skupaj 45		

Naš cilj je bil odpreti trgovine v vseh večjih mestih in trgovskih centrih Jugoslavije, predvsem seveda na tistih področjih, za katera je naša obutev najprimernejša. Na največje in dostikrat skoraj nepremostljive težave smo naleteli pri iskanju potrebnih trgovskih lokalov. Lokali v trgovskih centrih so bili povsod že zasedeni. Za lokale na periferiji mest pa se nismo odločali, ker smo že vnaprej vedeli, da bi imeli slab promet in ne bi bili rentabilni. Koristniki lokalov so često zahtevali neupravičeno visoke zneske za izselitev. Lokali v privatni lasti pa so večinoma majhni in zato za naše potrebe neprimerni. Tudi njihova cena je v večini primerov brezupno visoka. Marsikje smo naleteli pri oblastnih organih na močan lokalizem in zapiranje republik in občinskih meja. Občine so skušale na razne načine preprečiti invazijo trgovin iz drugih občin ali republik na njihovo področje. Še posebno težko pa je bilo dobiti dovoljenje za trgovino z obutvijo, ker jih je v vseh mestih že več kot dovolj.

Kljub vsem težavam pa nam je uspelo razširiti trgovsko organizacijo tako, da smo imeli do konca leta 1969 že 45 lastnih prodajaln, nekaj pa jih je bilo tik pred dovršitvijo.

V naslednjih tabelah so navedeni nekateri kazalci, ki kažejo razvoj industrijsko prodajne mreže od njenega začetka pa do konca leta 1969.

Za sredstva vložena v adaptacijo najetih lokalov v letih 1953—1955 nimamo podatkov.

Sredstva, porabljena za nakup in adaptacijo lokalov in nabavo opreme

Leto	v novih dinarjih			
	Nakup in adaptacija lastnih lokalov	Adaptacija najetih lokalov	Oprema lokalov	SKUPAJ invest. in oprema
1953			2.972	2.972
1954			37.911	37.911
1955			7.488	7.488
1956		12.279	5.507	17.786
1957		60.007	10.514	70.521
1958	26.400	27.770	13.990	68.160
1959	48.550	40.400	20.320	109.270
1960	22.500	16.960	37.260	76.720
1961	65.405	46.226	35.566	147.197
1962	37.649	102.657	48.834	189.140
1963	118.228	78.056	50.220	246.504
1964	171.348	102.034	13.744	287.126
1965	140.684	82.082	79.266	302.032
1966	286.628	44.135	81.812	412.575
1967		4.725	136.055	140.780
1968	954.958	200.888	140.947	1.296.793
1969	2.005.798	969.136	177.371	3.052.305
Skupaj	3.878.148	1.787.355	899.777	6.465.280

Skupni letni promet prodajaln po količini in vrednosti: v novih dinarjih

Leto	Alpina obutev		Tuja obutev		Skupni promet	
	parov	vrednost	parov	vrednost	parov	vrednost
1954	46.377	1,676.140	27.676	428.460	74.053	2,104.600
1955	116.505	4,113.769	83.467	1,267.600	199.972	5,381.369
1956	123.057	4,396.152	78.014	1,206.930	201.071	5,603.082
1957	143.915	5,490.939	107.558	1,831.380	251.473	7,322.319
1958	162.916	6,074.008	132.761	2,500.900	295.677	8,574.908
1959	178.596	6,697.551	160.812	4,090.000	339.408	10,787.551
1960	245.542	9,706.920	213.139	5,229.130	458.681	14,936.050
1961	309.854	11,782.730	192.529	4,451.450	502.383	16,234.180
1962	347.715	14,065.500	266.580	5,834.540	614.295	19,900.040
1963	388.496	17,073.150	285.982	7,429.700	674.478	24,502.850
1964	427.908	21,168.110	424.500	13,675.420	852.408	34,843.530
1965	468.051	27,407.860	445.931	17,437.250	913.982	44,845.110
1966	439.582	31,281.490	494.442	20,903.299	934.024	52,184.789
1967	392.558	30,430.569	399.993	28,156.071	792.551	58,586.640
1968	426.307	36,525.782	626.994	32,624.919	1,053.301	69,150.701
1969	438.301	45,371.503	609.282	32,266.328	1,047.583	77,637.831
Skupaj	4,655.680	273,262.173	4,549.660	179,333.377	9,205.340	452,595.550

Iz navedenih podatkov je razvidna hitra rast naše prodajne organizacije. Promet je naraščal mnogo hitreje kot pa število prodajaln. Na naraščanje prometa je deloma vplival porast cen, vendar se je tudi prodaja po količini stalno večala. V zadnjih desetih letih prodaja podjetja letno od 60 do 65 % vse svoje proizvodnje preko lastnih trgovin. Z razširitvijo asortimanov v proizvodnji bi lahko še zmanjšali

potrebo po nabavi obutve od drugih proizvajalcev in s tem precej povečali prodajo izdelkov matičnega podjetja.

Tudi vnaprej bo treba nenehno skrbeti za širitev lastnih prodajaln, ker le-te predstavljajo najkrajšo in najsigurnejšo pot od proizvajalca do potrošnika. Bodoči razvoj trgovske mreže pa bo v prihodnje mnogo lažji od dosedanjega, ker je zanj že podana solidna osnova.

Alojz Filipič

Naša sodobna prodajalna obutve v Ljubljani

KADROVSKA RAST ALPINE V DVAJSETIH LETIH

Prav je, da ob tej priliki tudi ugotovimo, kako je podjetje v zadnjih 20. letih kadrovsko rastlo, kakšna je bila kadrovska struktura glede na kvalifikacijo in izobrazbo in da ocenimo osnovne zakonitosti razvoja v tej smeri v preteklosti in tendence v prihodnje.

Poglejmo najprej krivuljo rasti podjetja glede na število zaposlenih v letih 1950 do 1969; upoštevana je tudi Industrijsko prodajna mreža in obrat Alpine v Gorenji vasi:

Za uspeh podjetja je izredno pomembno, da vzgaja svoj lastni strokovni kader. Tega smo se pri nas v polni meri zavedeli šele zadnja leta. Izobraževanje prejšnja leta skorajda ni omembe vredno, če izzamemo izobraževanje naših tehnikov na Tehniški čevljarski šoli v Kranju.

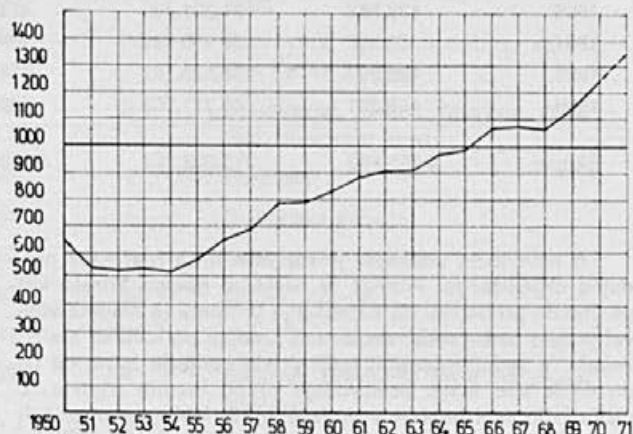
Poglejmo si rast števila štipendistov v zadnjih petih letih:

1966	1967	1968	1969	1970
17	16	17	40	77 (predvidoma)

To so nekateri osnovni podatki o kadrovske rasti podjetja. V letu 1970 se predvideva še velik dotok kadrov, predvsem iz Modnih oblačil.

Krivulja rasti podjetja glede na število zaposlenih v letih 1950 do 1969:

PRILOGA št. 1

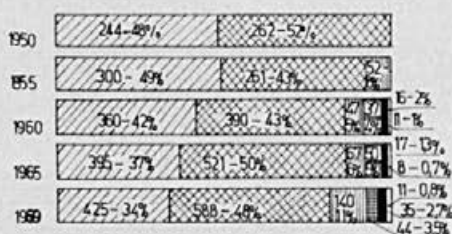

Zanimiv je pregled kvalifikacijske strukture zaposlenih v letih 1950, 1955, 1960, 1965, 1969:

PRILOGA št. 2

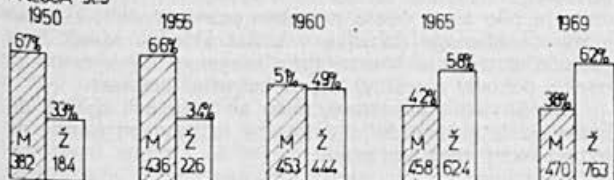
Legenda:

VK	[diagonal lines]
KV	[horizontal lines]
FR	[cross-hatch]
NS	[vertical lines]
SS	[solid black]
VS	[white]

Struktura zaposlenih po spolu v letih: 1950, 1955, 1960, 1965 in 1969:

PRILOGA št. 3

Za uspešen razvoj podjetja je bila izrednega pomena tudi rast naše prodajne mreže. Poglejmo grafično ponazoritev številčne rasti:

PRILOGA št. 4

Kaj lahko ugotovljamo? Kadrovska struktura v korist kvalificiranih se niža, kar je zaskrbljujoče. Prav tako ni čutiti posebnega prirasta strokovnega kadra, glede na razpisane štipendije pa lahko ob nadaljevanju tega trenda upamo na boljše v približno 3 do 10 letih.

Ugotavljamo, da izredno veliko ljudi, predvsem mladih, prihaja v podjetje, ne da bi končali osemletko, obenem pa ugotavljamo vedno večje zahteve po znanju na delovnih mestih in pri uvajanju sistema samoupravljanja. Mislim, da nas tukaj čakajo še velike naloge.

Prehojena pot nam je lahko za zgled pa tudi opozorilo.

Nejko Podobnik

VLAGANJA V DRUŽBENI STANDARD

Vzporedno s tehničnim napredkom in razvojem samoupravljanja je Alpina, tovarna obutve, Ziri, posvečala posebno pozornost tudi standardu članov kolektiva in razvoju kraja.

Samoupravni organi, ki so usmerjali ta razvoj, sprejemali stališča in odobravali sredstva, so se zavedali, da je tudi to področje dejavnosti posebnega pomena za uspešen razvoj osnovne dejavnosti — proizvodnje in prodaje obutve.

Podjetje v prvem desetletju svojega delovanja še ni imelo lastnih rekreacijskih objektov, niti niso bile razvite druge dejavnosti, ki bi usmerjale delovanje oz. udejstvovanje članov kolektiva tudi izven podjetja. Prva sredstva za izgradnjo počitniškega doma je delavski svet namenil v letu 1958 in 1959. Mnogi člani kolektiva se bodo še spominjali, kako so odhajali na izlete s tovornjaki, ker ni bilo drugih prevoznih sredstev. Prvo leto smo tudi letovali v počitniškem domu Zlatorog še pod šotori. Tudi naslednji dve leti so bili vsi počitniški objekti le zasilno urejeni. Šele kasneje smo zgradili v okviru počitniške skupnosti Zlatorog Ljubljana lastne počitniške hišice. V izgradnjo počitniških hišic je podjetje vložilo 41.634,74 din, v opremo pa 32.655,92 din. Poleg tega je bilo potrebno investirati ogromno sredstev v izgradnjo skupnih naprav (jedilnica, sanitarije, ureditev obale, vodovod, skladiščni prostori, oprema) 118.072,92 din. Za vzdrževanje in dopolnjevanje skupnih objektov in počitniških hišic še vedno vlagamo

manjša sredstva. Zaradi smotrne izrabe razpoložljivega prostora v počitniških hišicah je delavski svet sklenil, da proda 2 počitniški hišici drugim članicam skupnosti.

Delavski svet je vsako leto namenil tudi posebna sredstva iz skupne porabe kot dotacijo oz. regres za znižanje cen oskrbnih dni. Dokler smo imeli še tak način regresiranja dopustov, da smo prejeli K-15, je delavski svet odobral regres samo tistim delavcem, ki so izkoristili del dopusta za počitek v Zlatorogu. Kasneje (1966. leta) pa smo vsi člani kolektiva prejeli regres za kritje stroškov izrabe letnega dopusta. Ta sredstva so bila v posameznih letih različna in so bila odvisna od razpoložljivih sredstev skupne porabe.

Za regrese smo od 1964. leta dalje porabili po posameznih letih naslednja sredstva:

Leto	Porabljena sredstva za regres
1964	12.757,00
1965	13.785,00
1966	145.795,32
1967	103.581,08
1968	109.006,95
1969	544.569,50
1970	ca. 300.000,00

V podatkih so zajeti tudi regresi, ki jih je podjetje izplačalo družinskim članom delavcev, ki so odhajali na počitek v Zlatorog.

Zneski, ki so jih prejeli delavci prodajne mreže, niso zajeti v tabeli. Zadnja leta so delavci v prodajni mreži z ozirom na drugačne pogoje za letovanja prejeli nekoliko višji regres od delavcev v tovarni.

Ostale rekreacijske in športne dejavnosti je delavski svet financiral z različnimi dotacijami. Med klubi, ki imajo že najdaljšo dobo delovanja, sta judo klub in smučarski klub, ki sta prejela za svoje delo večje ali manjše dotacije podjetja. Večja investicija v razvoju smučanja pomeni nabava smučarske vlečnice. Del sredstev za nakup so prispevali tudi občinski organi iz Logatca.

Do leta 1965. je podjetje odvajalo sredstva za stanovanjsko izgradnjo v občinski stanovanjski sklad. Iz tega sklada so potem pristojni organi tudi odobravali sredstva posameznikom za stanovanjsko gradnjo. Do leta 1965 je podjetje zgradilo za svoje delavce tudi dva stanovanjska bloka. Po letu 1965 se je financiranje stanovanjske izgradnje spremenilo zaradi novega zakona, ki je prenesel nalogo financiranja stanovanjske gradnje na delovne organizacije. Sredstva za stanovanjsko izgradnjo so se oblikovala s tem, da smo od izplačanih osebnih dohodkov obračunavali 4 % prispevek, ki se še danes zbira na posebnem skladu in ga je mogoče uporabiti samo za stanovanjsko izgradnjo.

Delavski svet je leta 1965 imenoval stanovanjsko komisijo, ki je odobravala določena sredstva posameznim delavcem podjetja za stanovanjsko gradnjo. Lahko rečemo, da se je prav v tem obdobju močno razmahnila individualna stanovanjska gradnja. Podjetje je lahko že po letnem planu osebnih dohodkov ugotovilo sredstva, ki se bodo formirala v tem letu za stanovanjsko izgradnjo.

Za nakup stanovanj v bloku kljub prizadevanju odgovornih organov v podjetju delavcev ni bilo mogoče pridobiti. Zato imamo danes v kraju z malo izjemo le privatne stanovanjske hiše.

Podjetje je od leta 1965 dalje vlagalo za individualno gradnjo naslednja sredstva:

Leto	v tovarni	v prodajni mreži
1965	74.000,00	66.000,00
1966	308.990,00	108.400,00
1967	355.500,00	80.000,00
1968	375.000,00	130.982,00
1969	386.000,00	155.000,00
1970	650.000,00	360.000,00

Leta 1967 je podjetje kupilo eno stanovanje v novem stanovanjskem bloku v Stari vasi 78 in vložilo v to stanovanje 76.608,00 din. Poleg tega je bilo podjetje soudeleženo pri nakupu stanovanja za delavca podjetja z 18.000,00 dinarjev, ostala sredstva je dala občinska skupščina.

Delavci so porabili sredstva, ki so prikazana v tabeli za nakup stanovanj, za gradnjo stanovanjske hiše ali za adaptacijo.

Zaradi velikega števila prosilcev vsako leto je vsak prosilec prejel le manjšo pomoč pri gradnji v obliki kredita. V letu 1969 je znašal najvišji znesek 15.000,00 din, v letošnjem letu je najvišji znesek odobrenega kredita nekoliko višji.

Pri takem načinu kreditiranja stanovanjske izgradnje je moral vsak delavec vložiti veliko svojih sredstev in svojega dela, kar pa gotovo ni ostalo brez posledic pri storilnosti na delovnem mestu in zdravju.

Pri financiranju raznih adaptacij so bila angažirana le manjša sredstva iz splošnega dela skupne porabe. Ko obravnavamo vlaganja v družbeni standard, ne smemo mimo tega, da je podjetje vedno sodelovalo tudi pri financiranju raznih objektov v kraju in občini. Med ostalimi je podjetje financiralo nabavo opreme za Zdravstveni dom, izgradnjo pošte v Logatcu, asfaltiranje ceste in napeljavo novega vodovoda. Poleg tega je podjetje prispevalo tudi sredstva v občinski sklad za kritje stroškov izobraževanja.

Del sredstev skupne porabe je DS vsako leto namenil tudi kot dotacije sindikalni podružnici in drugim družbeno-

Podoba Zirov se spreminja

političnim organizacijam v tovarni in v kraju. Dotacije so prejela tudi razna kulturna društva (godbena-pevska sekcija).

Eden izmed osnovnih ciljev našega podjetja je bil tudi povečanje osebnih dohodkov delavcev. V letu 1958 in dalje je bilo sicer često potrebno povečati delitveno razmerje doseženega dohodka v korist skladov zaradi naraščajoče potrebe v investicijska vlaganja. Kljub temu so osebni dohodki naraščali hitreje kot produktivnost.

Da bi dobili predstavo, kako so naraščali osebni dohodki od leta 1960 dalje v tovarni in prodajni mreži, dajemo spodnji tabelarni prikaz:

Leto	Povprečni OD v tovarni	Verižni indeks	v N din	
			Povprečni OD v IPM	Verižni indeks
1960	187,20	100	306,93	100
1961	245,32	131	341,68	111
1962	256,45	104	360,88	106
1963	318,24	124	492,20	136
1964	459,38	144	677,34	137
1965	585,94	127	758,07	112
1966	665,02	113	797,47	105
1967	762,91	115	1.006,72	126
1968	911,00	119	1.229,28	122
1969	986,37	108	1.304,95	106

Podatki o osebnih dohodkih niso vzeti iz stacionarnih obrazcev, pač pa so preračunani na vložene delovne ure. Osebni dohodki so tako nekoliko nižji, vendar realnejši kot jih prikazuje statistika, ki jemlje drugačne osnove za izračun poprečja.

Sistemi za ugotavljanje in izplačevanje osebnih dohodkov so se pogosto menjali. Vsak pravilnik o delitvi OD je prinesel določene spremembe. V vseh pravilnikih pa je bilo osnovno to, da naj bi bil osebni dohodek rezultat prizadevanja vsakega posameznega delavca in delovne enote ter podjetja kot celote. Osebni dohodki v prodajni mreži so nekoliko višji, vendar jih zaradi drugačne kvalifikacijske strukture delavcev in specifičnih pogojev dela ne moremo primerjati s poprečjem v tovarni.

Med problemi, ki so se često pojavljali v področju delitve osebnih dohodkov, so bili: pravična razmerja med posameznimi delovnimi enotami, grupacija posameznih delovnih mest v določene kategorije obračunskih osnov, spreminjanje norm, normativi časa in materiala in merila za razne stimulacije. Najboljše in trajne rešitve ni bilo mogoče dobiti. Zato tudi danes stojimo pred dejstvom, da bo potrebno ponovno korigirati nekatera merila in postaviti nova, če bomo hoteli učinkovito stimulirati tista delovna mesta, ki lahko odločilno vplivajo na finančni uspeh podjetja.

Albinca Možina

Družba, delo, pesem...

DELOVANJE SINDIKALNE ORGANIZACIJE

Ko pregledujemo zapise o delu sindikalne organizacije obdobja dvajsetih let, lahko zapišemo, da je bilo delo izvršnih odborov in delo plenarov ter občnih zborov preteklega obdobja dokaj plodno, organizacijsko urejeno in tudi lahko rečemo — včasih dokaj revolucionarno. Sindikalna organizacija je vseskozi sodelovala in delovala kot aktivna družbena politična organizacija znotraj podjetja skupaj z Zvezo komunistov, mladinsko organizacijo in ostalimi upravnimi faktorji našega podjetja.

Konkretni podatki nam kažejo, da se je med tem časom zvrstilo več kot 12 predsednikov, kateri so imeli mandatno dobo tudi več kot 4 leta in da so šteli tako imenovani izvršni odbori sindikalne podružnice tudi več kot 21 članov, ki so sodelovali v posameznih oddelkih in pozneje v Ekonomskih enotah podjetja.

Občni zbori niso bili vedno organizirani na delegatski sistem, prej so potekali v obdobjih leta 1947—1953 masovno, kjer je bilo navzočih vedno več kot polovica članov celotnega kolektiva, ki je takrat in ob samem začetku štel komaj 600 članov sedanjega kolektiva.

Število članov kolektiva se je iz leta v leto večalo, spreminjale pa so se tudi oblike sindikalnega dela, stika s člani kolektiva, nadarjenimi forumi itd. . . .

Res je, da preteklo obdobje ne glede na organizacijsko strukturo dela, prilagajanje aktualnim problemom splošnega značaja in takrat obstoječe zakone nikdar ni imelo značaj razrednega boja članov našega kolektiva. Dejstvo je bilo, da je bil razredni boj sindikatov tako rekoč končan z zmago naše revolucije. Delo takratnih sindikatov je bilo usmerjeno tako, da je naše ljudi usmerjalo k raznim delovnim akcijam, uradniškim brigadam ter tudi proizvodnim brigadam znotraj podjetja, ki so bile organizirane za izvedbo petletnega plana in izvedbo vseh ostalih dirgiranih planov za obnovitev naše industrije in naše industrije in naše porušene domovine. Organizirali so akcijo za akcijo, mladi ljudje so odhajali v delovne brigade širom naše domovine, delovne brigade »Majde Silc« in ostale pa so delovale znotraj podjetja ter dosegle ogromne uspehe na delovnih mestih za dosege takrat obstoječih planov in takratne organizacije dela.

Sindikalna organizacija je delovala sicer samostojno, vedno pa je prejemala navodila od Zveze komunistov, ki je bila v takratnem obdobju zelo močna vodilna sila znotraj delovnih organizacij in tako tudi v našem podjetju. Skupaj smo sprejemali razne obveznosti, skupaj smo se borili za izvršitev težkih nalog, za dosego čimvečje storilnosti, za realizacijo planov in modernizacijo podjetja, itd.

Predsedniki, aktivni amaterji, so se vrstili eden za drugim, in sicer lahko navedemo nekatere izmed njih, ki so imeli največje zasluge za razvoj sindikalnega dela v našem podjetju: Pavel Kopač, Pavel Kavčič, Julij Gliha, Franc Kavčič, Julij Govekar, Franc Jereb, Janez Oblak in ostali so bili predsedniki z večletno mandatno dobo ter delovali vedno kot neplačani funkcionarji. Pri razvoju sindikalnega dela so imeli največji delež. Posebej pa lahko naštejemo še vse tiste tovariše, ki so vseskozi aktivno sodelovali: Bruno Mazzini, Angelca Filipič in razni drugi,

ki so še sedaj člani našega kolektiva.

Če danes za nekaj let nazaj pregledamo uspehe in naše napake, lahko vidimo, da le niso bili majhni niti ne tako nepomembni. Mirno lahko rečemo, da kljub temu, da nismo našemu kolektivu, ki se je danes razvil v 1100-članskega nudili ne vem kakšnega boljšega delovanja sindikalne organizacije, da se je delo sindikatov bistveno spremenilo v tem času. Organizacijska struktura je drugačna, drugačni so pogoji dela, opraviti imamo s povsem novimi oblikami sindikalnih organizacij znotraj podjetja in sindikalnega dela na splošno.

Razvoj našega podjetja je šel po bliskoviti poti naprej. Danes imamo pred seboj podjetje, organizirano po najnovejših oblikah in metodah dela, organizacija posameznih sektorjev se sproti izboljšuje, na delovna mesta prihajajo novi strokovnjaki z ustrežno izobrazbo, v sektorjih delujejo ljudje z dolgoletno prakso, ki se nenehno trudijo, da bi naše podjetje doseglo kar najboljše uspehe in vidno mesto v čevljarški industriji tako pri nas doma kakor tudi na svetovnem tržišču.

Tako lahko trdimo, da je bilo tudi delo sindikalne organizacije v zadnjem obdobju delo organizacije, ki se je trudila, da bi bili z reorganizacijo podjetja in z reorganizacijo vseh oddelkov tudi vsi pravilniki objektivni za obstoječo delovno silo in za nove delavce. Vedno se nam sicer ni posrečilo, lahko pa rečemo, da so uspehi tu. Danes imamo rekreacijo našega kolektiva dobro urejeno, za kar je treba pohvaliti sedanje vodstvo našega kolektiva. Trudili smo se, da bi vsi naši pravilniki bili zelo demokratični.

Predvsem lahko poudarimo, da so demokratični odnosi zasluga delavskega samoupravljanja in obstoječega delavskega sveta in upravnih odborov, ki so vedno stali na stališču skupaj s sindikalno organizacijo, da bi bili vsi obstoječi predpisi usmerjeni v napredek in razvoj našega kolektiva in v boljše pogoje naših delovnih ljudi.

Danes vidimo, da se naše podjetje še vedno razvija; zgradili smo novo halo in upamo, da skupaj s sindikalno organizacijo tudi naši delovni ljudje razumejo, da se je včasih treba odreči marsikateri ugodnosti. Marsikdaj je treba žrtvovati tudi delček osebnega dohodka, tako kot v preteklosti, za nenehni razvoj podjetja in s tem nas vseh, ki delamo v tem kolektivu.

Zato je naše geslo: Sindikalna organizacija naj deluje tako kot v preteklosti; vedno za uspeh našega kolektiva, za uspeh naših delovnih ljudi, za uspeh naših izdelkov na tržišču ter za dobre medsebojne odnose, ki so in bodo vedno ostali pogoj za nadaljnje delo.

Zelimo, da bi razumeli, da se delo sindikalne organizacije odvija amatersko in da člani sindikalne organizacije delujejo v vseh organih delavskega samoupravljanja in v vseh obstoječih komisijah ter da, ne glede na morebitna različna mišljenja pri posameznih vprašanjih, ki so dostikrat videti nerešljiva ali celo zgrešena, imajo samo en cilj: sodelovati in delovati tako, da bo dosežen napredek in razvoj našega kolektiva in naših delovnih ljudi.

Slavka Mlinar

DELO GODBENE PEVSKE SEKCIJE V ZADNJIH 23. LETIH

Mirno lahko trdimo, da je godbeno-pevska sekcija, katere pokrovitelj je tovarna Alpina, ena najaktivnejših kulturnih dejavnikov v Žireh. Po zaslugi vsestranskega razumevanja uprave, kakor tudi samoupravnih organov našega podjetja sta pihalni orkester in moški pevski zbor, ki sestavljata godbeno-pevsko sekcijo, dosegla kot amater-

ska ansambla v vsestranskem udejstvovanju dokaj visoko raven.

Da bi našim bralcem nekoliko natančneje predočili razvoj in delovanje obeh ansamblov, se mi zdi potrebno navesti nekaj bežnih podatkov. Pihalni orkester je bil na pobudo Alpine ustanovljen leta 1947. Največ zaslug pri

Pihalni orkester »Alpina«

tem je imel tovariš Julij Gliha in takratni direktor tovariš Vinko Govekar. Pihalni orkester je od svoje ustanovitve pa do danes moral prebroditi številne težave, ki so često ogrožale celo njegov obstoj. Glavne težave so bile predvsem v tem, da so se kapelniki pogosto menjavali, večkrat pa ga sploh nismo imeli. Ta težava tudi še danes ni v celoti odpravljena, saj smo še vedno brez svojega kapelnika. Res je, da nas kapelnik idrijske godbe uspešno vodi, vendar pa nastopa tu mnogo objektivnih težav, zlasti v zimskem času. Do bližnje preteklosti smo se morali stalno boriti s problemi, ki nam jih je povzročalo pomanjkanje mladih godbenikov. Trenutno kaže, da smo glede tega prišli na zeleno vejo, saj bomo v prihodnjem letu povečali število godbenikov predvidoma od sedanjih 22 na 34, kar je za podeželsko godbo, kot je naša, že prav lepo število.

Največ zaslug pri poučevanju mladih godbenikov pa imata godbenika Anton Trček in Viki Žakelj. Poučevanje

pa finančno podpira sindikat Alpine. Vsako leto imamo skupaj s pevci približno od 40 do 50 nastopov doma, pa tudi v inozemstvu.

Pri reševanju vseh težav nam je vedno stala ob strani tovarna Alpina in samo njena zasluga je, da se naš kraj lahko še danes ponaša z razmeroma dobrim amaterskim pihalnim orkestrom. Alpina nas je vseskozi materialno podpirala in nas podpira še danes. Posebna zahvala gre tu vsem članom kolektiva, ki od svojih mesečnih dohodkov žrtvujejo vsak po en dinar, kar zadošča za tekoče potrebe naše sekcije.

Morda vas bo zanimalo, kdo so bili tisti, ki so vodili našo godbo od njene ustanovitve pa do danes. Kapelniki so bili: Anton Jobst, Jože Klemenčič, Riko Černigoj, Franc Tušar in Drago Kanduč. Za organizacijsko plat pa so skrbeli naslednji referenti: Julij Gliha, Franc Erjavec, Jože Kramperšek, Ivan Slabe in Viki Žakelj.

Moški pevski zbor pa je bil ustanovljen pred petimi leti na pobudo pokojnega Janeza Oblaka in Vikija Žaklja. V začetku so ta zbor sestavljali izključno delavci iz Alpine, kasneje pa so ga okrepili tudi starejši izkušeni pevci. Po smrti Janeza Oblaka je prevzel vodstvo zbora pevovodja Anton Jobst, ki ga vodi še danes. V obdobju petih let je naš moški pevski zbor, čeprav ima vaje le enkrat tedensko, dosegel kar lepe uspehe. Vsako leto priredi skupaj s pihalnim orkestrom koncerte, ki so vedno zelo dobro obiskani. Kakor pihalni orkester tako tudi moški pevski zbor materialno podpira Alpina. Posebno pa smo pevci dolžni osnovni šoli Žiri, ki nam skoraj od ustanovitve pa do danes daje na razpolago brezplačno prostor za vaje.

Godbeno-pevska sekcija je v prizadevanjih za razširitev svoje dejavnosti v zadnjem času napravila pomemben korak. Uspelo ji je namreč zbrati 65-članski mešani pevski zbor, od katerega si lahko obetamo, da bo v precejšnji meri poživljal bolj skromno kulturno življenje v kraju.

Iz vsega navedenega je razvidno, da Alpina v Žireh ne predstavlja le najvažnejši gospodarski dejavnik, marveč stori mnogo tudi za pospeševanje kulturnega udejstvovanja, s čimer po svojih močeh mnogo pripomore k plemenitenju duha vseh Žirovcov.

Referent: Viki Žakelj

DELO IN ŽIVLJENJE SMUČARSKEGA KLUBA ALPINA ŽIRI

Smučarski klub Alpina Žiri je bil ustanovljen pred desetimi leti na pobudo sindikalne organizacije tovarne Alpine, po kateri nosi tudi svoje ime.

Klub ima alpsko in skakalno sekcijo. Skupno ima klub 90 članov, od tega je dobra polovica tekmovalcev, ostali pa so funkcionarji ter podporni člani.

Alpski smučarji že vsa leta tekmujejo na občinskih, sindikalnih ter republiških tekmovanjih; to so v glavnem člani in starejši mladinci. Prav je, da na tem mestu pohvalimo tri najboljše alpske smučarje. To so: Alojz Burnik, Peter Kosmač in Franci Pečelin.

Pred dvema letoma pa je bila ustanovljena pod okriljem SK tudi Planiška šola, katera ima nalogo vzgajati mlade skakalce. To so pionirji in mlajši mladinci. Uspehi mladih skakalcev so veliki, saj ni bilo v pretekli sezoni skoraj nobenega tekmovanja brez naših pogumnih fantov.

Naša Planiška šola se je v dveh letih prebila med prvih pet v Sloveniji tako po številu kakor tudi po rezultatih oziroma razredih, ki so jih dosegli. Tudi tu gre posebno priznanje dvema najboljšima, in sicer Janezu Poljanšku in Antonu Burjaku. Pohvaliti pa je treba tudi trenerje skakalcev.

Delavnost kluba se kaže tudi v organizaciji tekmovanj. Organiziranih je bilo več alpskih tekmovanj, lokalnega ali občinskega značaja. Najdlje pa smo v tej smeri prišli v

organizaciji skakalnih prireditev, saj smo imeli več nastopov naših reprezentantov-skakalcev, pa tudi skakalno

Skupina smučarjev kluba »Alpina«

tekmo z mednarodno udeležbo, žal pa smo takrat imeli manj sreče z vremenom.

Na koncu je prav, da zapišemo, od česa in zakaj »živimo«. »Živimo« v glavnem od podpore, ki naj jo dajejo Alpina in ostala podjetja v kraju ter od občinske dotacije.

»Živimo« pa zato, ker je večina članov kluba zavedna in pripravljena delati in žrtvovati veliko prostega časa za naš ljudski šport in za afirmacijo imen Alpina in Žiri v svetu.

Upravni odbor SK

NAŠI DELAVCI — JUDOISTI

Letos, ko praznujemo 20. obletnico samoupravljanja, se še bolj kot običajno pogovarjamo in pišemo o naših uspehih v vseh panogah telesne kulture v naši tovarni. Tako tudi mi podajamo kratko poročilo o uspehih Judo kluba »Alpina« Žiri.

Od leta 1959, ko je bil ustanovljen judo klub pod vodstvom takratnega državnega prvaka Marjana Mačka iz Žirov, je klub štel le nekaj mladih delavcev. Pozneje pa smo dobili vedno več članov, pa tudi uspehi niso izostali. Ko smo leta 1960 dosegli 4. in 5. mesto na republiškem članskem prvenstvu za posameznike, je bil to za takratni čas izreden uspeh za ekipo oz. klub, ki je delal pod izredno težkimi pogoji — brez ustreznih rekvizitov in trenerjev. Zmagala je volja in žilavost mladih Žirovcev. Predvsem pa je zrastle morala in želja po še večjih uspehih.

Iz leta v leto so bili uspehi dejansko večji. Naštetimo naj le nekaj boljših rezultatov:

V letu 1961 smo dosegli 4. mesto, ker nam je uspelo premagati »Kovinarja« iz Maribora, Olimpijo iz Celja in Olimpijo iz Ljubljane.

Leta 1962 smo dosegli 1. mesto na republiškem prvenstvu za zeleni pas, 1. mesto na odprtem prvenstvu Splita ter drugo mesto za kup Jadrana. Leta 1963 smo dosegli 2. in 4. mesto na kupu Jadrana.

Leta 1964 smo na absolutnem prvenstvu Gorenjske osvojili 4 prva mesta v štirih kategorijah.

Leta 1965 smo v dveh kategorijah imeli dva prvaka, ekipa pa se je uvrstila na zelo solidno 4. mesto.

Leta 1966 smo osvojili drugo mesto ekipno v SRS, 2. mesto v SRS in lahki kategoriji za posameznike in 3. mesto na državnem prvenstvu (lahka — mladinci). Imeli smo tudi dva prvaka v dveh kategorijah Gorenjske.

1967. leta smo dosegli 5. mesto ekipno v SRS in dve prvi mesti v dveh kategorijah za Memorial Nagaoka.

Leta 1968 smo imeli prvaka v SRS v teški kategoriji — mladinci. Osvojili smo dve drugi mesti na slovenskem prvenstvu za mladince. Tega leta je en naš član postal prvak za Gorenjsko.

V letu 1969 smo dosegli judoisti najpomembnejši uspeh — uvrstitev v 1. slovensko ligo. To je največje priznanje za naše neutrudno desetletno delo. Poleg navedenega smo postali absolutni prvaki za Gorenjsko. Na meddržavnem prijateljskem tekmovanju med Avstrijo, Italijo in Jugoslavijo na Jesenicah, so naši judoisti osvojili nekaj boljših mest (Milan Jereb, Matjaž Zakelj, Tone Mlakar). Prav tako je bilo tudi na povratnem tekmovanju, ki je bilo v Celovcu. Vsekakor je že sama udeležba naših judoistov na tako visoki ravni zelo častna.

Na tekmovanju za pokal vižmarskega tabora smo ravn tako osvojili nekaj boljših mest.

Posebej naj omenimo tekmovanje za pokal »Alpine«, ki je bilo v Zireh. Na tej tekmi je sodelovalo rekordno število tekmovalcev (preko 70). Prav tako smo lahko opazili največje število obiskovalcev, kar nedvomno potrjuje,

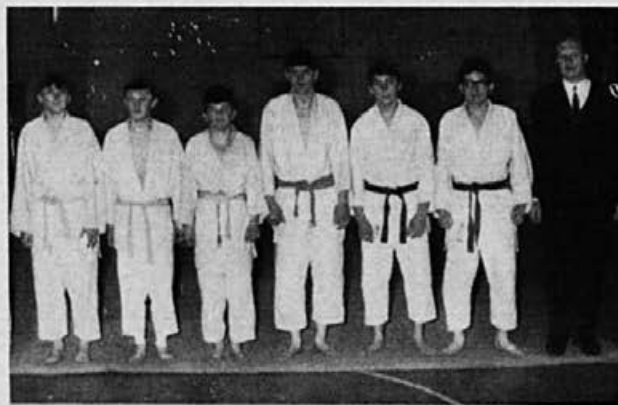
da Žirovci z zanimanjem spremljajo naše judoiste. Ob tej priliki smo osvojili prvo mesto pri mladinskih ekipah.

V tem letu pa smo zabeležili še en pomemben uspeh. Milan Jereb je osvojil 1. mesto v velterju v SRS, tako da je absolutni prvak Slovenije, na državnem prvenstvu v Sarajevu pa je osvojil 3. mesto.

V letu 1970 smo izvedli 4 kola tekmovanj slovenske lige. Za naš klub je zelo lep uspeh, da smo ostali še nadalje v 1. slovenski ligi kljub zelo močni konkurenci in tehnični premoči posameznih klubov.

Omeniti moramo še, da smo osvojili 2. mesto na tekmovanju za pokal Gorenjske. Na meddržavnem prijateljskem tekmovanju v Italiji in Avstriji smo osvojili 2. in 3. mesto v posameznih kategorijah, ekipno pa 2. mesto.

Zelo uspešno so opravili izpite člani našega kluba za posamezne razrede in kategorije pasov, kar je dokaz, da se vsestransko trudijo kljub raznim težavam, kot so razni

Člani judo kluba »Alpina«

pomanjkljivi rekviziti, prostor za treninge, strokovne knjige, finančno vprašanje itd.

Z gotovostjo lahko trdimo, da so bili rezultati plod vsestranske podpore naših samoupravnih organov v podjetju, ki so vsako leto s finančnimi sredstvi podprli klub, ki bi sicer ne mogel obstajati. Ne smemo pa prezreti naših trenerjev, posameznih članov odbora, predvsem Toneta Mlakarja, ki vsa leta neumorno dela z judoisti in rade volje pomaga vsem s svojimi bogatimi izkušnjami v tem športu.

Predsednik JK
Jakob CIGALE

POZNANI TALENTI

Tisti čas, v katerem bo človek delal le tisto, kar ga veseli in bo z opravljenim delom notranje pomirjen, še ni prišel. Še vedno moramo delati, karkoli že, samo da si zagotovimo življenjski obstoj. Mogoče prav zato v današnjem času in prostoru človek ni zadovoljen sam s seboj in se zato hoče in mora z nečim ukvarjati, kar ga notranje

zadovolji in pomiri ter tako najde ravnovesje med osebno in svetom. Prav pri iskanju takega dela so se ujeli že pred leti v istem hotenju kar štirje čevljarji, ki so prišli za čopič, eden pa za dleto, ter skušali preliti svoja notranja hotenja v podobe. Iz skromnih začetkov, nešteti poskusi in razočaranji so sami iskali potov in načinov

ter samosvoj izraz. Našli so ga in prav zato jih danes poznamo in imenujemo kar žirovski samorastniki. In kakor je pancir Alpine postal pojem kvalitetne in dognane športne obutve ter poznan po vsem svetu, tako so naši slikarji »samorastniki« postali znani po domovini. Veje samonikle umetnosti so se razprostrle preko meja naše domovine. Pokazale so svetu liste, porisane z ljubeznijo in vztrajnostjo. Podobe nosijo svojski pečat našega kraja, našega koščka neba in naših ljudi pri skoraj že pozabljenih idiličnih opravilih. Podobe so začele svoje popotovanje pred desetimi leti. Prva razstava je bila v Škofji Loki, potem so bile še v Celju, Trbovljah, Jesenicah, Bledu, Kostanjevici, Slovenj Gradcu in Mariboru. Kot neutrujen romar so se umetnine podale čez meje brez potnega lista, pač pa opremljene s prvimi nagradami in pohvalami ter se pokazale skupno ali posamič v Trstu, Brnu, Zürichu, Nici, Nevari, Milanu, Frankfurtu, Sant Paulu in New Yorku. Sli-

karji so dobili zelo laskave ponudbe iz Londona in Pariza, toda žal, ta način, ki so si ga izbrali, zahteva mnogo zbravnosti in časa in spet časa. Nimajo slik, da bi jih pokazali. Premnoge so ostale zunaj naših meja. Najbrž bo tako z njimi kot z našimi izseljenci: vrnejo se, ampak le za kratek čas na obisk. Zares je treba obžalovati, da bo veliki del narisanih podob ostal za vedno na tujem. Šele sedaj, ko jih tujina sprejema z odprtimi rokami, jih želimo tudi mi v domovini. Podobe se za naše želje ne zmenijo in kot bi jih podil orkan hite tja daleč. Komaj jim sledimo. Najdemo jih v obeh Amerikah in v Avstraliji. Rečemo lahko, da so razkrojene po vsem svetu.

Hkrati, ko praznuje kolektiv dvajsetletnico samoupravljanja, se veselimo tudi uspeha, ki so ga dosegli naši samorastniki in jim želimo srečno roko ter mnogo zadovoljstva pri njihovem umetniškem delu.

A. Z.

Slika Žirov, posneta iz letala

Kronološki pregled najpomembnejših dogodkov

KRONOLOŠKI PREGLED POMEMBNEJŠIH DOGODKOV ALPINE, TOVARNE OBUTVE ŽIRI

- prva delavnica po osvoboditvi je bila v bivši zadrugi »Sora« Žiri
1. 6. 1945 je bila organizirana iz vseh predvojnih čevljar-
skih obratov enotna čevljarska zadruga z ome-
jenim jamstvom pod imenom ČEVLJARNA ŽIRI.
V zadrugi je delalo 100 delavcev. Ta ustanovi-
tev je bila uradno registrirana dne 19. 4. 1946,
njen predsednik pa je postal Vinko Govekar,
člani uprave pa Mirko Kosmač, Pavel Kopač in
Maks Tušar.
30. 4. 1947 je vlada LR Slovenije uradno ustanovila dr-
žavno gospodarsko podjetje z imenom TOVAR-
NA SPORTNIH ČEVLJEV ŽIRI. Njen prvi ravnatelj
(direktor) je postal Vinko Govekar. Za
šefa komerciale je bil postavljen Janez Oblak,
glavni računovodja pa je bila Ivanka Justič.
15. 8. 1948 je bila otvoritev nove tovarne, katera se je
intenzivno gradila jeseni leta 1946 in celo leto
1947, ter v letu 1948, vse do otvoritve,
leta 1947 je bilo izdelanih 68.000 parov čevljev (delav-
skih gozder čevljev).
30. 8. 1948 je bil namesto Vinka Govekarja imenovan za
direktorja TŠČ Žiri Miha Švab, tega pa je
19. 8. 1949 zamenjal novi direktor Cvetko Andrej,
v letu 1949 je znašal fizični obseg proizvodnje že 186.000
parov čevljev (delavski, vojaški in smučarski
čevlji), zaposlenih pa je bilo v tem letu 591
delavcev.
2. 9. 1950 so prevzeli upravljanje tovarne samoupravni
organi: delavski svet, upravni odbor.
9. 1. 1950 je bil za glavnega računovodjo imenovan Ed-
vard Strlič.
6. 9. 1951 se je po sklepu upravnega odbora spremenilo
ime tovarne v novo ime: ALPINA, tovarna
športnih čevljev Žiri.
31. 3. 1951 je dobila tovarna dovoljenje, da lahko svoje
proizvode izvažata.
25. 1. 1952 je bil postavljen za direktorja Anton Peternelj;
zamenjal je Cvetko Andreja.
16. 1. 1952 se je preimenovalo ime podjetja in od tedaj
naprej se glasi: ALPINA, tovarna čevljev Žiri,
leta 1952 preide podjetje od izdelave težke obutve na
širši asortiman, uvaja se izdelava vseh vrst
obutve.
13. 7. 1953 je delavski svet sprejel sklep o ustanovitvi
lastne prodajne organizacije IPM,
leta 1953 in 1958 je ALPINA prejela zlate kolajne za kva-
litate.
- leta 1955 je delavski svet prvič obravnaval vprašanje
mehanizacije podjetja in je bil takrat priprav-
ljen elaborat za postopno mehanizacijo, ki se
od takrat dalje vsako leto v širšem obsegu
uresničuje.
31. 3. 1955 je prevzel dolžnosti direktorja Alojz Filipič na-
mesto Antona Peternelja.
1. 1. 1957 je bil v podjetju uveden obračun po ekonom-
skih enotah (sedaj delovnih enotah), ki so
bile tudi takrat ustanovljene.
13. 1. 1959 se je k Alpini priključilo čevljarsko podjetje
»Metka«.
1. 2. 1960 je bilo uvedeno delo po trakovih, kar pomeni
prehod iz ročnega na industrijski način proiz-
vodnje.
20. 3. 1961 je delavski svet sprejel sklep o gradnji novega
trakta za skladišče gotovih izdelkov in za
upravne prostore. Na istem zasedanju je de-
lavski svet odločil, da se izdelata v domači
mehanični delavnici dva krogotoka in sušilnici.
Trakt je bil dograjen 1. 8. 1962 in istega dne
dan v uporabo.
21. 6. 1962 je delavski svet sprejel sklep o uvedbi tople-
ga obroka (malice) v novozgrajeni jedilnici
v novi stavbi.
1. 3. 1967 pa je bilo uvedeno tudi kuhanje kosil,
v letu 1962 sta začela obratovati dva trakova in leta 1963
tretji proizvodni trak; s tem je bil zelo izpo-
polnjen industrijski način izdelave, ki se pa še
stalno dopolnjuje.
9. 4. 1964 je delavski svet sprejel prvi statut podjetja,
10. 7. 1964 je delavski svet sprejel sklep o priključitvi
ČEVLJARJA Gorenja vas k ALPINI Žiri,
1. 1. 1965 pa je bila priključitev ČEVLJARJA k ALPINI
izvršena.
11. 2. 1966 je delavski svet imenoval za direktorja pod-
jetja Izidorja Rejca, dipl. oec.,
leta 1966 — spomladi — je bilo dograjeno novo skladi-
šče gotovih izdelkov.
13. 5. 1966 je delavski svet sprejel drugi statut podjetja,
s katerim je bilo podjetje delno reorganizira-
no. Ustanovljeni so bili oddelki izdelovalnice
gornjih delov — lahke in izdelki izdelovalnice
gornjih delov — težke ter oddelek izdeloval-
nice gornjih delov — Lahke Gorenja vas (na-
mesto prejšnje pri krojevalnice in šivalnice).
Reorganizirani so bili tudi strokovni sektorji.
1. 5. 1967 vključuje IPM ALPINE 37 lastnih trgovin.
- Od 30. 4. 1947, ko je bil sprejet formalni akt o ustanovitvi
podjetja pa do 30. 4. 1967, se je število zaposlenih zvišalo
od 100 na 1070 delavcev, kolikor jih je bilo zaposlenih v
ALPINI 1. 5. 1967.
28. 12. 1967 je bil nabavljen prvi stroj za brizganje PVC
podplatov za smučarsko obutve,
6. 12. 1968 smo spremenili osnovni naziv podjetja iz AL-
PINE, tovarne čevljev Žiri v ALPINO, tovarno
obutve Žiri.
1. 1. 1969 smo v podjetju dokončno prešli na — 42 urni
delovni teden,
24. 1. 1969 je bila odobrena gradnja veznega objekta med
dosedanjo stavbo in novim skladiščem goto-
vih izdelkov.
10. 4. 1970 je bila sprejeta nova organizacija podjetja, po
kateri se razvojni sektor združi s proizvo-
dnim sektorjem v tehnično službo, vsi sektorji
se preimenujejo v službe, uvedejo pa se tudi
nekateri nove službe kot so marketing in de-
sign.
15. 7. 1970 je bilo zaposlenih v ALPINI 1289 delavcev,
30. 7. 1970 vključuje naša prodajna mreža 50 lastnih pro-
dajalnih obutve.
- julija 1970 je bil opravljen tehnični prevzem nove indu-
strijske hale, 1. avgusta pa so bili proizvodni
oddelki lahke in težke montaže ter sekalnice
dokončno preseljeni v to halo.

Notranjost nove proizvodne hale

•DELO, ŽIVLJENJE• je glasilo ALPINE, tovarne obutve Žiri — Ureja ga uredniški odbor: Silva Klemenčič, Jože Peternej, Albinca Možina, Vladimir Pivk, Alfonz Zajec, Anton Zakelj, Anton Hribar — Ivan Capuder, odgovorni urednik — Majda Jesenko, glavni urednik — Žiri, avgusta 1970

Tisk: Tiskarna PTT v Ljubljani